

A 171

171

A SEPTEA PROGRAMA

A

GIMNASIULUI PLENARIU RUMANESCU

DE RELIGIUNEA GR. ORIENTALE

pe an. scol. 186^{5/6}

redigéta

de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

G. J. MUNTEANU,

directoru si profesoru la gimnasiu.

Cuprinsulu:

- A. Care sa fia geniulu séu angerulu conducatoru alu educatiunii junimii nóstre acasa si in scóla.
- B. Espunerea catoruva fenomene sufletesci cu privire la expresiunile psihice in limb'a rumanésca.
- C. Sciri scolare.

BRASIOVU.

Tipografi si provediutori Römer & Kamner.

1866.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A.

Care sa fie geniulu s'eu angerulu conducatoru alu educatiunii junimii n'ostre acasa si in sc'ola.

I.

Da mi sc'ola si ti voiu reformá lumea intréga. T'óta vorb'a cuprinsa in acésta disa cumpanesce auru. Cine are sc'ola, are scientia; cine are sciintia, are putere. Este legea naturei cá mintea luminata sa conduca materi'a bruta.

Totu organismulu socialu, fia statu, fia eclesia s'eu alta corporatiune de fiintie cuventatórie viaza, se-conservéza, se-desvólta, progreséza s'eu din contra supt aripile geniului sc'olei, dupre cum e bunu s'eu reu.

Totu insulu este ceea ce lu face sa fie sc'ola, isî implinesce chiamarea sa in statu, in eclesia, in natiune dupre directiunea ce i o insatesce sc'ola. Din sutele de esemple mai vechi si mai noue, cu care se-póte ilustrá si aprobá acésta disa, este deajunsu a spune cá, decandu pe timpulu lui Cicerone si Caesaru la romani s'a fostu intrudusu fatal'a datina, s'eu moda, cá fia care june romanu, sa nu póta pretinde la titlu de cultivatu, déca nu s'a dusu sa cerceteze odata univertitatea din Atena, s'eu pe unu Molo din Rodu. Urmarile acestei culture straine au doveditu mai tardiu, ca temerile lui Catone de Utic'a au fostu fórté intemeiate; candu acestu barbatu prevediatoriu strigá romaniloru, cá sa se feréscá cá de pestelintia de cultur'a si artea greciloru. „Privesce c'a essitu din gur'a unui profetu cecace ti spunu io, scrise odata acestu barbatu, de moraviuri antice in mediloculu imitatoriloru de cele straine, catra fiuso: „Cá din timpulu, in care acésta ginte va esbuti a intinde literatur'a sa preste romani, coruptiunea va deveni generale!“ — Si asia a fostu. Scimnu asemine din istori'a mai noua, cáta intardiare a casinatu desvoltarii culturai nationali la fratii nostri de dincolo sc'olele celea mari grececi din Bucuresci si din Jesi, intruduse de domnii fanarioti. De noi istialti, cari n'amú pututu avé sc'olele n'ostre, nice ca mai vorbescu; este de mirare, cá mai sunt si atati'a inteliginti cu simtimente rumanesci, cati sunt; cecace, cum vomu vedé, suntemu datori la puterea conservatrice a altui factoru.

Este cu neputintia, cá nescine, invatiatu si crescutu in scóla straina, sa nu simtia si sa nu faca ce a invatiatu si cum s'a crescutu in acea scóla straina. Acést'a e legea naturale si generale — mai de parte e numai esceptiune cá si corbii albi.

Sciu fórte bine ce facu ceice su in putere de a impune scólele sale la altii de ginte si religiune diferite. Candu unu poporu intr'o tíera séu statu, compusu din mai multe nationalitati, voiiesce a si intemeiá si asecurá supremati'a preste alte natiuni, s'apuca mai inainte de tóte a li impune scól'a. Candu o propaganda confesiunale va sa se intindia printre fii altei religiuni, canalulu e scól'a, — luati aminte.

Nu e mirare, déca fia care organismu, ce doresce sa fia si sa remana luisi asemene asia cum l'a lasatu Ddieu spre a implini destinulu, ce i s'a prescisu in economi'a lumii, resiste din tóte puterile la atari incercari violenti si criminali, ce su mortifere pentru toti cati se-supunu din lasitate séu de buna voiia. Prin urmare totu omulu cu simtiu de dreptate nunumai cà nu va denegá, ci mai virtosu va recunósce la totu organismulu socialu intre marginile legii dreptulu de a nu primi si de a respinge measurele, ce i aru atentá essistinti'a, si de aplicá si a se folosi de tótel mediele, intrey cari scól'a tiene loculu antaiu, de natura a lu conservá in generalitatea si proprietatea sa.

Ferice de muritorii, cari vorbindu aceeasi limba, adorandu pe Ddieu in acelasi ritu, sunt adunati intr'o societate, intr'o tíera, intr'unu statu omogenu in tóta privintia. Aci barbatii de statu n'au decatu sa sí faca sant'a datoria de a intemeiá scóle corespundiátorie, nu contradícatórie, cu limb'a, cu religia, cu legile, cu datinele séu moravurile avitice ale parintiloru sei!

De n'a peritu rumanulu, candu nu vedea lumin'a,
Candu simtiulu libertatii erá ucigatoriu,
Acum candu tirani'a se sbuciuma in dureri
Tu, bravule rumane, mai credi ca o sa peri?

De n'a peritu rumanulu, candu ordele barbare
Veníá cá si locuste in agrii semenati,
Taiindu fara de mila, rapindu fara crutiare,
Lipsindu pre fii de tata, si pe surori de frati,
Acum candu bratiuti ageru in lume e eunoscutu,
Tu, bravule rumane, mai credi ca esei perdutu?

Canteau sublimu! Bardulu rumanu ne imple inim'a de mangaiere pentru celea perdute prin cataclisele cate au trecut prestre capetele rumaniloru, si ne imbarbatéza sa sperànu mai

bine de aci înainte. Dar pe cugetatoriulu seriosu nu lu lini-sceste pana in fine; ci mai virtosu ilu îndemna sa intre in sine, sa cerce, cá sa afe: ce amu perduto si ce amu scapatu din atatea naufrangeri; cá sa cunósca si sa se convinga: cari fuserc elcmentele, ce ne au conservatu, si cari celea ce ne au destrusu; cá apoi prin inductiune sa sí póta croi, pecátu este datu omului, directiunea, de care voru avé sa se tiena in venitoriu afacerile si lasarile sale.

Vedi bine, cà o cercetare a causeroru essistintiei nóstre in trecutu, in modu desecativu, nu póte fi de locu obiectulu unei temate de programa gimnasiale; ci nessulu presentulu cu trecutul a natiunii nóstre, multu patite, in modu pragmaticu, asia cá sa se póta zari cevasi in venitoriu, este chiamarea unui istoricu, ce lu asteptámu sa vina.

Contenindune deci intre marginile cuviintióse ale unei temate de programa, vomu cercá numai a indicá in forma aforistica acei faptoři séu agenti, ce contribuira mai multu mai pucinu la conservarea si desvoltarea séu la destrugerea si impedecarea essistintiei nóstre, cu acea intentiune, cá sa scimu, pe catu ni iertatu dupre medie si cercustari, a ni croi unu idealu, care sa fia genulu séu angerulu conducatoriu in educatiunea nóstra acasa si mai alesu prin institute de invatiamentu.

II.

Noi rumanii suntemu, caci essistámu. Essistinti'a nóstra nu ni o póte nemine denegá. Cine ar face acést'a, ar cercá a denegá fiinti'a tiereloru pre care sedu si locuescu milióne de rumani. Si inadeveru tóte acelea tiere, ce facca odinióra Daci'a lui Traianu: Ardealulu, Banatulu, Ostulu Ungarici pana la Tiss'a, Bucovin'a, Moldavi'a, Basarabi'a, si tíer'a rumanésca, sunt pana astadi locuite si inpoporate de maioritare rumana. Numerulu rumaniloru in terminu mediu pre unu teremu compactu sunt noue milióne.

Totu asia de pucinu se-póte negá si vechitatea poporulu nostru. Rumani sunt o natiune mai vechc nu numai decatu tóte gintile conlocuitoric in sus amintitele tiere, ci mai antica si decatu altele de prin alte staturi ale Europei, afara de germani. Fara a mai instá asupr'a etatii celei mai vechi a rumaniloru, ei in tiercele unde se-afca astadi in numeru asia de mare sunt descalecati dela an. d. Cr. 106. Pecandu barbarii, despre cari se-dice, cà au locuitu séu au tracutu prin Dacia,

precum sunt: Gotii dela 274—376; Hunii dela 376—454; Gepidii, Longobardii si Avarii dela 454—796 au peritu si s'au stînsu de nu li se-mai cunósce nice urm'a pre faci'a a-totu pamentulu. Éra Maghiarii se-asediazare pe la 888 in partile Ungariei, pe la 905 pucini in Ardealu. Infine óspetii Sasi fura adusi aci numai pe la 1141. De unde chiaru se-vede, cà vechitatea rumaniloru in tierele acestea este de 1760 de ani; a Maghiariloru de 978 in Ungaria, si de 961 in Ardealu; éra a óspetiloru Sasi abea numai de 701 ani; si cà tóte hórdele de barbari, cate, incependu dela 250, se versara cá potopulu in cursu de cincî secli preste poporulu rumanu, afara de unic'a, au tracutu cum trece ap'a preste petre, adeverinduse dis'a rumanu: cà apa curge, petrele remanu.

Dupa ce amu-dîsu, cà noi essistemu, cà essistinti'a nu ni se póte denegá — de unde urméza dreptulu de a essiste si mai de parte — si cà vechitatea nóstra este de 1760 de ani in acestea locuri: sa spunemu acum cari au fostu acci factori putinti, ce au sustienutu corpulu natiunii rumane, intre sgu-duiturile acestei essundari de barbari, neclintitu pe locu cá si o stanca de cartiu batuta de valurile marii turbate.

III.

Factorii si puterile ce ne au conservatu sunt:

1. Simtiulu rumanului de originea sa cea antica si nobile, tenacitatea cu carea s'a tienutu cá ferulu de acésta origine, fal'a ce a avut'o de a fi si a remané rumanu intre gintile celea straine de care a fostu si este incungiuuratu, si ur'a eredita dela stramosi de a nu sí amesticiá si corci sangele seu cu sangele altoru ginti conlocuitoric, de a fi si de a se conservá luisi asemine in cursu de mai multu de 17 vécuri.

2. In strînsa legatura cu acésta alipire tenace de originea nóstra cea veche ni se-inafacieséza, cá alu douilea factoru conservatoriu, limb'a rumanu séu mai bine rumanésca. Celea dintaié vorbe se-tradau si se-conservéza deodata cu notiunile lucrurilor ce insemnéza, din generatiune in generatiune prin parinti si mai alesu prin mama. Este lege naturale, cá aceste vorbe si notiuni se-ineépa a se-insirá deocamdata dela lucrurile celea de antái'a trebuintia, ce incungiuura pe copilu in cerculu familiei sale, si apoi in mesura cu inaintarea etatii, a desvoltarii corporali si inticlesuali a lui, sa se-conduca mai departe la cunoscenti'a lucrurilor si la vorbele, prin cari se-

insemnéza din sver'a ocupatiuniloru parintesci fia in casa, la campu séu in comuna.

Se-scie, cà noi, coloniile lui Traianu, cá tóte coloniile fundate de romani, parte din veterani, adeca din militari ce sí au facutu stipendia séu anii militiei, parte din prisosulu poporatiunii din Rom'a si alte cetati si tiere pré improporate, amu fostu asediati aici cá agricultori. Principalea ocupatiune a protoparintiloru nostri, candu au descalecatu aici, fiindu agricultur'a, cultur'a de vite, de pomi, de viia, de albine (asia póte cum invatia Verg. in Georgicon), reminescentie din militia, notiuni din relege, ritu etc. urméza cá si vorbele loru sa fi espresu notiuni de atare lucruri, ce i incungiurá, si cu cari se-ocupá, si pentru alte lucruri, despre care n'avea notiune lipsindule, sa n'aiba nice vorbe.

Pentru cá sa ilustramu si sa probamu acestea dâsa, fia ne iertatu a reproduce, ce am scrisu si cu alta ocaziune, in cateva grupe vorbe rumane de acelea, ce semnifica obiecte ale caroru notiuni cadu cu deosebire in sver'a ocupatiuniloru domestice si familiari a rumanului agricultoru, ce e in buna stare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a) Sa incepemu dela vorbe ce semnifica notiuni relative la omu; extremitatile trupului: verfulu capului, capu, peru, cóma; céfa, cerbice, facia; ureche, frunte, ochiu, temple, sprincéna (= supra gena) gene, lumin'a ochiului (= lumina = oculus la poeti), nasu, nari, buza (bozo span. = parulu de lapte pre partea superioare a gurei), gura (gula latin.) dinte, mascea, gingiua, limba, palatulu (= ceriulu gurei), gâtu, barba; umeru, bratiu, cotu (cubitus), palma, pumnu, degetu, ungue; peptu, tietia (teton fr. tetér v.) sinu, cósta, dosu, spinare; pe-tioru, genuchiu, calcaiu. Intrinseceele: osu, medua (medulla), vêna, nevre, ficatu, fere (fele), plamani, inima (cor-dis) renuehu, spline (splen-e); carne, sange, pele, besica (vesica), si functiunile: pisiatu etc.; puteri intielesuali: intelegere, precepere, minte, judecata, cugetu; simtiuri: vediu, audiu, gustu.

b) Sa trecemu la vorbe de familia: parinti, tata, mama, tata mare (mósia) mama mare (mósia s. buna, bone fr.); barbatu, socia, s. femeia, s. muiere; cumunia (conunbia); mire, mirésa; màre; copii: fiu, fiia, fétu, féta, vergura; socru, sócra, ginere, nora (nurus), cumatru, cumatra, cuseru, cusera (conso-crus), vitricu, vitrica séu masteru, mastera (marâtre fr.); fertatu, semifrate, suratra semisoru, frate bunu, soru b., cumnatu, cumnata, finu, fina (affin-e), natu-a; unchiu, matusia (amita).

e) Éra vorbele ce esprimu lucruri din sver'a casei sí a ocupatiuniloru familiari sunt: tíera, cetate, satu (sata-or. = tiere semenate), casa, staulu (stabulum), parete, feréstra, usia, saru (= sera lat.), lacatu (loquet fr.), veriga (verou fr.), acope-risiu, curte, gradina, gratele, chiaie, fusti (fustis), bâta, paru, lati, cuiu; cuptoriu, focu, scinteia, tatiune, carbunc, cenusie, spudia, hornu (furnus), fumu, funingine; unelte: mésa, scaunu, cutítu, secure, cratítia (crater), pocaru (poculum), potiru (patera), cupa, cana, acoperementu, bute, corfa (= corba, Juv., corbe la Plaut.), caldaria, galéta (galathus Verg.), alvia, tiestu (testa), cada (cadus), sita (= saeta = paru din com'a animaleloru din care se-facea sitele = saetae), lingura (Cato, Plin.), secstariu (= sextarius = (6 congiu), stracuratória, frigare, furca, furculítia, sierestrau (= serra lat.), móra; granariu, acu, disacu (= bis-sacus); — vestminte: sarica (= serica lat. vest. de matasa), íia, maneca, peptariu, bracie, baiera (bariere fr. trop.), palaria, carpa, sudariu, linteolu, straiia, curea (core-a), calciuni, calceaminte; bumbu (= umbo), cingatoria, velu, stergariu; manecutia, camésia. — Relative la agricultura: ogoru, aratu, aratura, sadu (séu satu), sementia, semenatura, campu, pratu, fenatiu, glia (gleba); jugu, caru, ossia, róta, carutia, fenu, ierba, grâu, ordiu, secare, melaiu (miliu); aria, traieratura (tritura lat.), treieru (terere); paíia, pleve, stratu; — vorbe de industria casnica: fusu, acu, acia, itia (litia-or.), retia, tortu, pensa (pensum), ghemu, urditura, panura, carpa; materialulu: canepa, íinu, lana, bumbacu (bombyc-e); nutrimentu: pane, farina, lapte, corastra, casiu, seru (serum Virg. Plinius), óua, seu (sevu Plin.), lardu, untu (unguentum), oleu; vinu, mustu, ocetu; miere (mel-e), mursa, faguru (favus Verg. Plin.) — de aci céra. — Legume: fasole, bobu (faba), cépa, aiu, prasinu, poru, petrangelu, laptuca, linte, curechiu (cauliculus (Suet.), radice, íerba, rosa, malva sal. Vorbe de artea militara: arma, armariu*), armata, óste, calaretiu, pedestru, resbelu, capitaniu, bataíia, lupta, pumnatura, tabera (dela tabernaclu: cortulu ducelui), imperatoru, duce, militaru, spada, séu spata, sabia (sabre fr.) arcu, sagéta, córda, lance, luntre, puncte; pluta (= flota). Vorbe ce esprimu notiuni de dregatorii: magistratu, comuna, imperatu, domnu, jude, judeciu, judecatoriu, antiste (de aci —

*) In tóta casa tíeranului rumanu din Ardealu íntre mobilele sale vei gasi si armariulu, ma ornatu cu vasa in locu de arme, éra nu cum se vede a fi fostu yechea datina.

tistu, aparatoru (= apparitor = trabantii magistratoru romani); episcopu, popa, preotu (= prêtre fr.); — de alte ocupatiuni: morariu, pecuraru, veghetoru (de vii mai alesu), croitoru, calciunaru, lemnaru, mesaru sal. — de scóla: tabla*) = (tabula = lectiune = Pensum scol.) plaga**) instrumentu de pedépsa in palma); invatiatoru de la vates; carte = (chartae = ex libris).

d) Vorbe ce esprimu notiuni din fisica si din istoria naturala: ceriu, calca lui Traianu, stele, sóre, luna, lucéferu, cornu-capri, (trop. capriorului); aeru, negura (nebula), bruma, plóia, néue, grandina, roue, fulgeru, tunetu, ghiacie — lumina, lucire, frigu, caldura, umeditate, secitate, séu secita (ca italianii); — ventu, bóre (borea), austru; — apa, mare, lacu, rîu, parîu, unda, bolbóce, valuri, ripa, tiermuri (térreae murus), alvia (= canalulu apei curgatórie); campu, tíerina, campia (campania), sesu, munte, vale, chima (cime fr.), pasada, culme, padure (palude). — Din zoologia: animale domestice: vita, tauru, bou, vaca, vitelu; bivolu, berbecé, ariete, oue, (balaia), mnelu, notinu (annotinus: de unuanu); capra, capriuru, édu; calu, armasariu, épa; asinu, mulu (in mulu cum); veru, porcu (mascuru), scrófa, purcelu; — gaina, cocosiu (coq. fr.), closca (dela glocisco, onomatop.), puiu; porumbu (palumbus); cane. Animale silbatice: fere, leu, ursu, lupu, elefantu, cerbu, camila, iepure, tigru, vulpe, catoi; serpe, sórece, ariciu (Ericius séu Hericius Var.); — purece, peduchiu, musca, scorpia, paianginu (phalangium Plin.), scarabasiu, lindine, verme, serpe, salamandra, locusta; pasere: vulturu, struti, uliu (milvus), herete, paune, merla, rundine, pupasa (= upupa epops), turturea; pesci: chitu (cete), carpu (carpio), mréna (murena), platica (platessa), scumbria (scombrus), códa, cornu, pene, scama.

Din botanica: pomi: maru, prunu, nucu, persecu, ceresiu, alunu, muru, gutui, migdalu, fragaru, castanu, cornu; fructele: mere, prune, nuci, persece, ceresie, alune, mure, gutui, migdale, fragi, castane, corne; arbori: cereu (la banatiani, aiurea stejaru), ulmu, fagu, frasinu, pinu, teiu (tilia), tissa (taxus), platinu, plop, salce, arcéru; membrele: trunchiu, ramu, frundia, fóia, scórtia, cója, nodu; tufa; lemmu; ghinde. Collective: pometu, prunetu, nucetu, frasinetu, paltinisiu sel.

*) Di tabla = di lectiunea, este disa usitata prin scólele satesci, si sa se conserveze si mai departe.

**) . . . memini quae plagosum mihi parvo Orbilius dictare . . . (Epis. II. 1. 71) si la batranetie si aduse aminte Horatius de dascalulu seu, ce i dá desu la plage = plagosu = bataiosu.

Din mineralogia: pétra, cute, auru, argintu, arama, feru, plumbu, diamantu, cristalu, sare, huma, lutu — sgura (= scoria).

e) Vorbe cronologice: timpu, vécu (veclus), anu, luna (mése), septamana, di, média di, prandia, demanctia, de nopte, séra, ora, minutu; anotimpi: primavéra, véra, tómnă, iérna; Ianuariu, Fevruariu etc. Este de insemnatu, că poporul nostru are pentru numirea lunilor alte vorbe fórte naturali: Gerariu, Fauru, Germenariu, Prieru, Patrariu, Cerisearu, Cuptoriu, Melselaru (dela messis = secerisii), Viniceriu, Brumarelu, Brumaru. Cam asia se-dicea si in Calendariu francezu, ce a duratu dela 1792—1805, mane, poimane ieri, alaltaieri, anu tiertiu; dumineca, luni, marti, mercuri, joi, vineri.

f) Vorbe religiose: dieu, dummedieu, dîna (divina), santu, santitu, blastematu, Cratiunu (Creatiune), Floria (Floralia) Rosalia, Palia, Vinerea mare, Sangeorgiu, Sanjuan; beserica, templa, altaru, Cruce, Cuminecatura, rugatiune, inchinatiune, pecatu, fapta buna, crediu, crestinu, pomana (manes) paresime (quadragesimae).

g) Vorbe ce esprimu calitati: bunu, reu, virtuosu, nelegiuitu, miselu, umilitu, felosu, ferosu, mundru, surdu, mutu, orbu, tare, mare, curagiosu, fórte, inaltu, intinsu, angustu, aduncu, scurtu (curtus lat.) latu, grosu, subtire, guraliu (gulalevis) tarbacitu (dela torpescit), flecuitu, flécu (flacus), scarbosu, (scabrosus), gavanosu (cavus), chelu, dubitu (dela tabesco); negru, albu, verde, galbenu, palitu, prasiniu, plavitiu (flavus), rosii, belanu (belus-a), nerii (dela Nereus = Neptunu = faci'a marii), venetu (idem), auriu, ceruliu; blandu, aspru, ageru, chiaru, limpede, turbure, sectu, plinu, teneru, betranu, garbovitu (curbatus), tarcatu (torquatus), macru, grasu, hiitu (hio); puturosu, urdurosu, ulcerosu, sgaibosu (scabies), imosu (limos), putredu, viu, mortu, riiosu, rosu sal.

h) Numerale: unu, doui, trei sci trii, patru, cinci, sesse, septe, optu, noue, dicee; suta, miia.

i) Verb. ajut. fire: su, cram, fui, fuscii, fostam, fivoiu, fire-asi, fire, fostu.

k) Vorbe ce esprimu actiune: arare, amblare, ambiare (ambio-ire: a cumpará voturi), batere, bere, cantare, cadere, dare, dicere, ducere, aducere, adapare, ferbere, frigerce, luare, laudare, dormire, plangere, ridere, lacrimare, taicere, sedere, jacere, rugare, svaduire, sugere, inghiticere, purtare, lucrare, monare, nutrire, sarire, vedere, audire, tacere, luptare, mulgere, mugire, urlare, latrare, platire (plecto), vorbire, credere, stranutare, suire,

peptenare, tramiteré, pascere, saltare, cócere, dregere, venare, notare, mancare, tramitare, plutire (flotare), traierare, a cóse sal.

Cine are cunoscinti'a limbei rumanesci, va díce cu mine: cà vorbele insirate mai sus din mass'a limbei rumane, ce merita a se-aduná intr'unu tesauru, nu su niscareva neologismi, ei su vorbe curatu rumane; caci sunt de acelea ce semnifica notiuni de prim'a trebuintia, ce totu natulu rumanu le invatia dela sinulu mamei sale; cine scie latinesce, cautandu prin auctorii din tus cinci perioadele literaturii latine, le va aflá acolo, si asia va recunosce: cà se cere o mare dosa de ignorantia séu de malitia tendentiósa spre a mai sustiené absurditatea, cà romanii din tierile acestea au invatiatu limb'a sa dela mame de ginte dacica, gotica, slavéna si mai scie Ddieu dela cine.

3) Cá alu treilea factoru conservatoru alu essistintiei nóstre notámu religiositatea traditionala a rumanului. Seiutu este, ca romanii cei vechi intre tóte popórele antice au fostu cei mai religiosi. Nu crá fapta, fia publica, fia privata, in pace séu resboiu, in senatu séu tabera, ce ei sa o fi intreprinsu fara invocarea ajutoriului dieloru, fara voturi, si finitul sa nulu fi inchisu cu rugatiuni prin templa. A Jove principium; Hinc omne principium, huc refer exitum*). In casa, capulu familiei crá totudeodata si sacerdote, ce ingrigiá de cultulu penatiloru si de sacrificiele domestice.

Dica cine ce va vré, adeverulu este, cà unu statu, o ecclesia, o natiune, cá organismu socialu, nu póte essistá fara religia, fara unu idealu, pre care se-bazéza moralitatea, onestatea, probitatea, intregitatea, iubirea de natiune si jertfirea pentru ea, amórea consociloru, connationaliloru, ce léga pe individu cu individu mai antaiu in familia, apoi in comuna si infine in statu séu biserica. Dreptu argumentu la acésta disa sa ni fia iertatu a me provocá éراسi la vechii romani, la acestu poporu modelu in bune si rele. Ei, incependu de pre timpulu regiloru si anume dela Numa, erau religiosi, intr'altel credea in nemurirea sufleteloru, in resplátirea fapteloru celoru bune cu fericire in elisciu, cu chinuri a fapteloru celoru rele in infernu. Catu au remasu in acésta credintia, domnea prin familii castitate si frugalitate, in foru, senatu si castre onestate, intregitate, abnegatiune, si investiti cu asemenea virtuti sociali ei au cuceritu Itali'a si mai tóta lumea cunoscuta pe atunci.

*) Hor. Lib. III. Od. VI. v. 6.

Ma cum a inceputu a se lati rationalismulu, prin cultur'a grecésca si pre urm'a lui indiferentismulu cu materialismulu, audimu pe Cesaru in cuventarea sa, tienuta in senatu cu ocasiunea judecarii prinsiloru inflagranti ca complici ai conjuratiunii incendiaria a lui Catilina, sustienendu contr'a motiunii lui Deciu I. Silaniu, consulu desemnatu, carele opinase, cá prinsii sa se pedepsésca cu mórte, cà mórtea unu e vreunu reu pentru pecatosi, ci mai virtosu unu bine, cà ea este o scapare de miserii, si dupa mórte nu mai póte fi locu nice la grige, nice la bucuria.

Ce e dreptu senatulu, dupa opusatiunea lui Catone, n'a primitu parerea lui Cesaru. Ci Catone indesertu a fulgeratu contr'a coruptiunii generali, dicendu: ca au ajunsu acelea timpuri, candu romanii perdura si numele adeverate a lucrurilor, deórace a darui a verile altor'a va sa díca: liberalitate, a rebelá contr'a republicei, va sa díca: taria (fortitudo); caci elu n'a mai pututu pune vreo stavila la luesu si la cheltueli nebune, la despretiulu catra averea propria, la ur'a si pism'a catra averea straina, si la lacomi'a de arapi bunurile altor'a cu ori ce pretiu, ce se-versá cu putere de torentu prin generatiunea eca noua romana.

Ce sa mai dícu? Morala fabulei o scimu. Pe ruinile republicei romane patriciane a venitu dictatur'a lui Cesaru, dupa mórtea nemeritata a acestui'a a urmatu imperialismulu vicleanului Augustu, apoi monarchismulu ascunsului Tiberiu, tirani'a prostului Caligula si a comediantului Nerone si Domitianu.

Nu e indouiala, noi rumanii acestu simtimentu religiosu ilu eredíramu, cá si limb'a si nationalitatea, dela protoparintii nostri si lu trecurámu in legea crestinésca. Ceeace s'a pututu face cu atatu mai securu, cu catu santii Parinti, luminati de spiritulu santu, tienendu strínsu la puritatea doctrinei si a moralei, intemeiata de Cristosu pre amórea de aprópelui si egalitatea intre ómeni cá fii ai unuia si aceluiasi Parinte in Ceriu, au lasatu a se-stracurá in ritu, ce este numai imbracamintea sterióra a unei religiuni, multe din datinele si ceremoniele legii vechi, dísa pagana adeca saténa, unde conservatismulu in tóte este mai tenace decatu prin luminatele cetati. La acést'a cá argumentu ajunga a se aminti: substituirea pe la serbatorile vechi a onorarii santiloru, cari in lupt'a pentru latirea „Bunci vestiri“ meritara laur'a martirului, in locul diailoru; apoi unele datine de pela inmortentari, usitate intre crestini mai alesu la rumani, cum su: naeniace scú plausetele de gele dupa mortu,

cantate de femei afinite, aiurea si platite, ducerea la grópa a reposatului intre luminari séu faclii aprinse, fia si diua, purtarea sicriului pre umeri, éra nu de a mana cá la alte popóra, arderea luminelor pre la morimente, lasarea de legate in testamente: cá dupa mórte sa i ardia candela la cruce pentru timpu mai lungu séu mai scurtu; obolulu lui Caronu si pomanele (po-mane); si in fine frumós'a datina la crestinii nostri peste totu si mai alesu la fratii din Principate, cá boierii si cu deosebire Domnii sa faca biserici pre numele Santiloru in onórea lui Ddiu, chiaru asia cum facea vechii romani, familiiele Juliloru si a Claudiiloru sal., in onórea dieiloru si in memori'a victoriiloru. Pamentulu principateloru este acoperitu in tóte laturele sale de atare monumente, ce su atatea documente a religicsitatii si a frumosului caracteru, cá sa vieze si dupa mórte intru memori'a posteritatii si sa servésca de modelu spre imitare. Cine sa numere tóte monastirile, si tóte bisericile cu mosiele sale colosale din acestea tiere binecuventate? Unu singuru domnu, Stefanu celu Mare, a intemeiatu 40 de biserice, in memoria la atatea victorii.

5. Dar burgulu celu mai fórte alu conservarii nóstre a fostu asediementulu, ~~adecu~~ ~~constitutiunea~~ canonica a Ecclesiei nóstre ortodoxe orientali, fundata dela urdirea crestinismului, si desvoltata in cursulu timpuriloru prin sínódele ecumenice; precum si geniulu ei de a se puté identificá cu natiunalitatea fiiloru sei, fara de a se-angustá prin acést'a intru universalá unitate a dogmeloru. Cine nu scie, cá ómenii sunt tienuti in societate prin cérte legaturi — legi civili si religióse. Rumanii n'au fostu fericiti, cá sa fi avutu in sinulu seu unu puntu de cristalisatiune, pentrucá sa se fi pututu aduná si concentrá in giurulu aceluaia toti intr'unu organismu socialu, legatu prin legi civili proprie. Ci lipsea acést'a a implinit'o constitutiunea bisericésca. Biserica ne a constituitu in sinodu parochialu, protopresbiterialu, eparehialu si mitropolitanu, cá acel'a sa reprezenteze interesele comunii parochiali, alu douilea celea a crestiniloru dintr'unu cercu protopresbiterialu, si asia de josu pana sus. Pe candu despre interesele nóstre celea lumesci si materiali desbatea si decretá altii de nobis sine nobis prin adunari nunumai politice ci si civili: inchipuitiva ce s'ar fi alesu de noi in privinti'a intereseloru intielesuali si sufletesci, candu lipsiti si de Ecclesi'a si constitutiunea bisericésca, ar fi ajunsu si acestea odóre celea mai scumpe pentru omu pre mani straine. — Ne amu fi desorganizatu pana la pulverizare. — Nu sciu

deci ce dîcu, cari afirma, cã organisatiunea bisericească a noastră in sensulu santeloru canóne ar fi unu calvinismu. Adeverulu e tocm'a contrariului. Astadi nemine nu mai pôte dice, cã religiunea gr. orientale profesata de rumani nu e cea mai antica in tierile acestea, ca natiunea maghiara, venita preste noi si remasa aci, n'ar fi fostu la inceputu crestinata prin erarchia noastră, tienatoria de jurisdictiunea patriarhului din Constanti-nopolu; infine nu e esemplu in istoria, care sa probeze, cã unu poporu mai nou si mai pucinu cultivatu sa impuna altui poporu mai vechiu si mai luminatu cultur'a ce nu o are, ci din contra. — (Barbaria? dá, cum a facutu turcii.)

6. Intre factorii conservatori se-numera cu drépta ratiune si modulu de viatia a poporului rumanu, celace preste totu e agricultoru. Intre tóte felurile de activitate nice unulu, dupa parerea noastră, nu pôte fi mai corespundiatoru naturei omului, cá viati'a satenésca. Departe de placerile cetatiloru lucsuóse, tieranulu, fiindu liberu de trebuintie mai multu inaginarie, este scutitu si de spesele celea deserte ce rodu la baierile averii private si comuni. Elu petrecendu mai multu in aeru liberu, prin plóia, frigu, ninsóre; elu traindu frugalu cu bucate natu-rali, cum le lasatu D-dicu inecorupte de precupetii de pela tirguri, lucrandu pamentulu intr'ũ sudórea fecii sale — prin tóte acestea ajunge la acea virtosia si tarie ce indesertu o vei cautá prin cetatile lucsóse. Agricultorii sunt pepinari'a, de unde se-recrutéza simburulu ostasimii, aparatorii patriei si a onórei ei. Agricultorii sunt muschii si nervii corpului unei natiuni si statu. Unu mare imperatu a dechiaratu: cã forti'a statului seu jace intru lucratorii industriasi si mesteri. — Se pôte, ci isto-ri'a de alta parte ne spune: cã din tóte popórale mai vechi si mai noue, ocupate cu industri'a si schimbulu de marfe, nice Fenicienii, nice Persii, nice Grecii, nice Venetianii, nice Geno-vesii scl. n'au pututu intemeiá state de durata mai lunga, ci abea ici colo pre tiermurii marii nisee cetati efemere. Numai poporulu romanu s'a priceputu la intemeierea de state, coloni-sandu tierele cucerite cu agricultori, ce su legati de tiér'a, unde su asediati, mai tare decatu verce alta classe de ómeni. — Rumani sunt unu argumentu viu la acést'a; intru noi s'a im-plititu dís'a lui Seneca: „cã Romanulu unde a vincitu acolo a si vecuitu.“

7. Aci inchidemu partea acést'a adaugendu la puterile conservatrice si acelea legi mantuitórie, ce parintii nostri in profunđa le prevedintia, le pusera si le sustienura cá lu-

min'a ochiului spre apararea patriei, a natiunii si religiei: cá nice unu neromanu sa nu póta cumpará mosia; nice unu neortodocsu sa nu póta imbracă vreo dregatoria in tierele loru.

IV.

Dupace am aratatu factorii conservatori ai essistintiei nóstre, sa trecemu la cei destructivi, in acarora numerare vomu fi catu se-póte de pucini la vorba.

α) La loculu antaiu se-póte pune lipsea de unu punctu de cristalisatiune, carea sa fi avutu forti'a spre a atrage si centralizá membra disjecta. Judecandu atatu dupre rarele funtani istorice, ce mai sunt de pe la 797—1000, si mai alesu dupre numirile usitate pana adi in gur'a poporului nostru, cum sunt: Tier'a Barsei, Tier'a Fagarasiului séu a Oltului, Tier'a Hatiegului, Tier'a Crisiului, Tier'a romanésca, Banatulu Temisianu, Banatulu Severinului si a Craiovei sal. se-póte afirmá: cá pre timpulu venirii Maghiariloru in aste tiére, rumanii erau impartiti sub mai multi Domni de sangele loru. Cá atari se amintescu: Claudiu séu Gladu, domnulu Banatului Temesianu; Menomorutu, domnulu Crisiului si alu Maramuresiului; Gelu, domnulu Ardealului. Se-pare, cá geniulu popóraleloru dela resaritulu Europei pe atunci sa fi fostu atátu la rumani, catu si la vecini, de cari erau incungiurati p. e. la Poloni si chiaru la Unguri, ca domni'a sa nu fia eredigibile, ci eligibile. Ce stà este fapt'a, cá intre toti domnii rumani, altaminte bravi fórte, incatu bataile castigate de densii potu tiené cumpararea cu celea mai renumite victorie ale popóraleloru antice, nice unulu n'a avutu si fericit'a si prevedietóra politica spre a i fi succesu, intarindusi mai antáiu puterea casei, a se-inaltia preste spiritulu timpului seu, cá p. e. unu Major domus cum a fostu Pipin, pentru cá sa fundeze o dinastia. Ceace ar fi adunatu pre cei afiniti in sange intr'unu totu, si i ar fi datu acestui'a o consistintia mai solida, ce nu se-putea niceodata ajunge prin rivalitatile fluctuóse a le eligibilitatii de domnu. — Ce mirare deci póte fi, déca rumanii, fiindu cum erá desmembrati, au caditu asia de rapede sub loviturile violenti si repetite ale barbariloru!

β) Alu douilea si celu mai fatalu intre factorii destructivi a fostu: Nisuinti'a tendentiósa a scaunului Patriarcalu din Rom'a spre a si intemeia egemoni'a suprimatizatória asupr'a intregci lumi crestine. Cá cine, amblatu in istoria, nu scie, cá acea cërta pentru unu *æ*, ce a casiuatulu nefericit'a desbinare a bisericeii,

decretata în sinódele economice de un'a si universale, acésta durerósa sfiere in dóua a vestmentului lui Cristosu, n'a fostu decatu unu pretestu, sub care s'a ascunsu o ambitiune luciferésca.

Este afára de tóta indouial'a, cà fara a mai repeti despre rumani, cá unii ce a principio s'au tienutu de religiunea si ritulu primitivu si apostolescu alu bisericei ortodosse orientali, Slavii, Boémi si Moravi, botezati fiindu de Cirilu si Metodi, au marturisu si s'au inchinatu la inceputu lni Ddieu dupre ritulu si simbolulu credintii ortodosse orientali. Totuasia si rusinii séu rutenii din Galici'a si partile vecine ale Poloniei tienu pana astadi ritulu orientalu nunumai cei ce nu trecura la unire, ci si cei cari s'au unitu. Slavii Ungariei, chiaru si Maghiarii din Ungari'a si cei pucini din Ardealu, deocamdata, au marturisu crestinatatea asia cum s'au fostu botezatu de Apostoli de ritulu gr. orient. si stá sub jurisdictiunea Patriarcului din Constantinopolu.

Boemii si Moravii Slavi, Maghiarii si partea cea mai mare a slavenilor unguereani, incependu dela Stefanu, botezatu Voicu, dupace a capatatu dela Pap'a Romei coron'a, episcopi si preoti, a fostu celu antaiu rege ungurescu catolicu, trecura sub jurisdictiunea Patriarcului din Rom'a. — Se-dice, cà acésta trecere sa se fi facutu mai multu prin influinti'a de cununie, legate intre Principi fosti ortodocsi orientali si intre Principese de ritulu apuseanu.

Numai rumanii, tienenduse cu tenacitate démna de tari'a avitica, de religi'a si ritulu ereditu de la mosi si stramosi, au resistatu in massa la acésta propaganda netolerante. Cu catu resistinti'a loru au fostu mai incordata, cu atatu si actiunea aceleia a devenitu mai turbata. Persecutiunile, ce s'au versatu cá si torentele, nunumai periodice ci si in cursu continuu preste rumani si Biseric'a loru, cu scopu determinatu, cá séu sa i aduca sub carjea cea singura salvatória a Erarchiei Romane, séu sa i stirpésca pana la celu ce se-pisc la gardu de pre faci'a pamentului, cá pe nisce pagini, cum i numiá ex officio, intrecura cu neomeni'a, cu nedreptatea pe gónele cele mai crancene ale Imperatoriloru cum a fostu Nerone si Domitianu, pornite si essecutate in contr'a primitiviloru crestini.

Istori'a scie sa ne spuna de órecari S. Papi, cari din tóta autoritatea Santioloru sale, cá locutienatori ai lui Cristosu pre pamentu, decretara cruciate in forma contr'a rumaniloru, si a Donnoloru loru cei schismatici; istori'a scie sa ne spuna si de órecari Regi de ai Ungariei, cari, intru ascultare adevratu

fiéscă, puseră în essecutiune acestea cruciate în contr'a schismaticilor, sarutandu manele santului parinte, care cu drépt'a li oferíá tierele cu cetatile, cu bisericele, cu totu cuprinsulu schismaticilor, éra cu stang'a le impartíá indulgentie copióse.

Finitulu tragediei — că ce este acést'a altu decatu o triste tragedia a suferintelor natiunii si bisericei rumane? — ilu póte pipai cu ochii inchisi totu natulu. Perderea nobilimii de sange rumanu, cari, fara vreo invatiatura, fara alta prevedere în venitoriu fara numai catu tie ne lungulu nasului intru interesele materiali presente, ne venindule aminte, că precum trupulu nu póte viuá fara capu, asia nice acést'a, fara acél'a, desertara pe poporu, si, Regis ad essemplum, trecura la alte religiuni si apoi pre usi'a acést'a la alte natiuni; — perderea averiloru bisericei nóstre, bogatu inzestrate de fii sei pururé pietosi, — cu tóte urmarile nefericite ale acestoru perderi nereparabili în veci veciloru, adeca: jefuirea si despoierea a mai multoru milíone de rumani de tóte drepturile nunumai politice, civili, ci si chiaru de omu, pana la acelu gradu, că rumanulu, singuru *ενοχων* în aceste locuri, sa ajunga la stare numai de suferitu, de toleratu în tíer'a, ce a aparat'o cu sangele seu în cursu de 1760 de ani.

Quid quid delirant Reges, plectuntur Achivi*), asia putemu si noi strigá cu tat'a Horatius, că adeca într'unu ceasu reu i a fostu plesnitu prin capu la unu órecare omu, lepadatu de lume si de desertatiunile ei, cá sa fia elu mai mare preste toti preotii si mireni, preste toti Patriarchii si Imperatii de pre facia pamentului — si bietii rumani a trebuitu, cá sa platésca scumpu acésta trufia pucinu crestinésca.

Tiene minte, că caderea tenerului Imperiu Rumano-Bulgaru a lui Asanu, emigrarea Princiului Negru din Tíer'a Fagarasiului, a lui Dragosiu din Marmati'a sunt fructele acestei persecutiunii religiose.

γ) Infine, cá alu treilea factoru destructivu, se-póte numerá si filantropi'a séu iubirea de omu ceá nentielépta a rumanului. Ceeace, cum mi se pare, a purcesu din reu intielés'a doctrina a crestinismului despre iubirea de aprópelui, punend'o în lucrare fara a cautá la facia, déca e ruda, conationalu, coreligionaru séu din contr'a. Ma, déca nu me inselu, Domnulu Cristosu, divinulu autoru alu acestei doctrine a fractiatii, ce s'a desvoltatu si se-desvólta meru între ómeni spre

*) Epis. Lib. I. ep. 2. v. 14.

binele loru, candu ne dîce: sa iubimu pe aprópele, intielege si va sa fie intielesu, cá totu crestinulu dupre mediele sale sa faca bine mai antaiu la membrii casei sale, copiiloru sei, consangeniloru sei, si apoi, déca i mai prisosesece din avere, sa intindia acésta binefacere mai departe preste comun'a sa bisericesca si cea civile, si asia inainte preste tóta natiunea eclesia si patria sa. Cà e asia, ne convingemu din vorbele, ce Domnul Cristosu le a indreptatu catra Chananeanc'a, ce'i strigá indesertu: Dómnne ajuta mi, dîcendu'i: „Nu este bine a luá panca fiiloru si a o aruncá caniloru.“ Evang. Mat. v. 26.

S'ar puté ilustrá cu multe essemple: cà o atare filantropia essagerata, atare ospitalitate necercuspécta a casiunatu rele fórté mari la natiunea rumana preste totu. Ici cu veneticii din Flandria, colo cu descendentií lui Achilu, veniti dupa caderea Constantinei, cá ospeti, o pati rumanulu cá sobolulu din fabula cu ariciulu; dar essemplele cá si veritatea nu place si nasce ura. Totusi cata sa spunu: cà omulu cu precepere invatia minte din patiani'a altor'a; cà istori'a de aia e aci cu tesarulu seu de esperientie si patimiri, nu a unei generatiuni, nu a unui poporu, ci a genului umanu din secli, cá cu esperienti'a trecutului sa ne invetie ce sa facemu in presentu, pentru cá sa nu ne compromitemu venitoriulu. Dar, paremise, cà rumanulu e facutu, cá sa nu se-invetie minte nice din patiani'a propria cá prostulu; altufelu nu se-póte esplicá acea cerbicositate marginita a unor'a din fratii vecini, cari stau mortisu, cá sa se dea drepturi politice si rumaniloru de ritulu israilteanu, cum le dieu de totu originalu.

Ce? sa se dea drepturi politice la acelu poporu, ce s'au lapadatu si de fiulu lui Ddieu si de poporulu romanu, la acelu poporu, a carui'a dogma principale este: urasce pe totu ce nu e jidovu, si anune pe crestinu, cá pe unu bastardu alu nostru; care n'are alte premisiuni, decatu nascerea de copii si adunarea de avere; care nu cunósce altu idealu decatu banii si pantecele; care, ne sperandu si netemenduse nemic'a de dincolo, merge dreptu spre tinta — bani; poporu, cu care deci crestinulu, ce mai cugeta si la sufletu, nu póte nice odata tiené concurenti'a? — Sa nu ne musce serpele!

Credu sa fi indicatu, catu s'a pututu in modu aforisticu, pedeoparte factorii ce ne au conservatu, de alta cei ce ne au destrusu; a mai remasu a determiná cá corolariu: care sa fia geniulu séu angerulu conducatoru si aparatoru alu educatiunii junimii nóstre in scóla si acasa.

V.

Care cunósce anticitatea scie, cà cei vechi, romanii si grecii, avea datina religiósá de a inchiná pe tóta fiint'a insufletíta, chiaru si societatea si insusi locurile mai insemnate la cate unu geniu. Acestu geniu se-credea a fi conducatorul si aparatorul fiintei inchinate. Si'i inaltia' altare, i aduce jertfe si libatiuni. Ei prin acestu geniu personificá inim'a, natur'a omului.

Acésta datina religiósá s'affla si la crestini; noi credemu, cà totu omulu dela nascere pana la mórte isí are genulu séu angerulu celu bunu conducatoru si aparatoru in viatia. Despre vreunu angeru reu (demonu reu), asupr'a caruia omulu 'sí ar puté descarcá peccatele, nu póte fi credintia.

Si crestinii punu bisericile, scólele si alte institute filantropice, cei marinari si nauile, sub patronatulu unui santu.

Gimnasiulu nostru stà sub scutululu si apararea s. Sofia.

Acestea díse, putemu determiná, care sa fia geniulu conducatoru alu generatiunii cei noua educende, séu ce simtimente sa plantàmú in inimile copiiloru si a juniloru acasa si in scóla.

Acést'a este: Intieleptiunea!

Ceeace poftesce:

Sa sadimu in inimile loru Temerea de Ddieu, care e alfa si omega, inceputulu si finitululu a tóta intieleptiunea.

Sa invatiàmú pe copii nostri, cá sa iubésca religiunea parintiloru, conservata si rescumparata cu sacrificie de sute de ani, si sa se-lipésca de ea cu tenacitatea unui Constantinu Voda Brancovanu, carele a mai voiitu sa 'sí védia pe cei trei fii taiati la piciórele sale si apoi a fi insusi despeiatu de viu, decatu sa se lapede de credint'a mostenita dela parinti.

Sa i deprindemu a sustiené cu taria barbatésca constitutiunea Bisericii nóstre, asia cum ni a venitu dela S. Parinti, prin sínódele ecumenice, si a o apará cá pe celu mai tare burgu contr'a tuturoru incercariloru de nivelare ce e la rondu. Acést'a se-va face, déca biseric'a nu se-va lipsi de averea sa, ce e a natiunii. Caci ea nu mai asia se-va puté conservá pe sine si impreuna cu dens'a si pe noi, candu nu va fi seraca de mediele necesarie spre a se tiené la culmea autoritatii sale atatu cu védia sterióre, catu si cu cultur'a si sciint'a.

Sa i facemu sa 'sí pretiuasca natiunalitatea mai pre sus de tóte; cá sa fia mandri de numele rumanu, aducendule a-minte, cà poporulu nostru este celu mai vechiu dintre tóte gintile conlocuítóric la Ostulu Europei.

Sa le insufflămú amórea de limb'a rumanésca. Ceeace vomu face, déca parintii si anume mamele voru vorbi cu iubitiu loru copii, decandu acestia incepu a inganá: mama, tata, numai rumanesce, si voru departá de langa densii servitórie, doice, de alta limba. Ceeace vomu face, imbarbatandu pe junii si fetele nóstre sa vorbésca limb'a nóstra prin tóte adunarile si conversarile loru, dá, sa vorbésca acésta limba frumósa si démna de alta sórte, cum ne putemu convinge din apretiarea, ce i o face unu doctu Germanu*), candu díce: „Din acésta amestecatura (?), din care isi trage poporul rumanu originea sa, sedsvólta capete, ce su clasice, si s'ar puté folosi de modele la gemme. — Capete, cari si pe din leuntru ascundu ceeace ele arata pe din afára. Caci o capacitate de pricepere mai rapede, o minte mai chiara, o agerime mai mare, impreunata cu îndemanare in purtare, cum o intalnesci uneori si la rumanulu celu mai de rundu, nu vei gasi nicaiurea. Acestu poporu, unitu si cultivatu pana la gradulu supremu alu civilizatiunii, ar fi demnu a stá in capulu culturai spirituaii a genului umanu. Mai adauge, cá sa numai lipsésca nemica, cá si limb'a lui este atátu de binesunatória si bogata, incatu aceea s'ar potrive de minune pentru celu mai cultivatu poporu de pre facea pamentului.“

De ce sa fimu mai pucinu mandrii, decatu alti p. e. decatu grecii. Mi aducu aminte, cá in adunari prin case rumanesci intre toti óspetii se aflá cate unu grecu, pe acest'a, desi sciá rumanesce cá unu rumanu, nu l'ai fi auditu a essi din limb'a sa; ce e mai multu adesóri facea pe tóta adunarea sa converseze grecesce. — Sa fia urbanitate la noi acést'a séu lasitate, cum sa'i dici!

Sa inradacinámú in inim'a loru anea de mici iubirea de lucru, caci ocupatiunea este nutritórea moralitatii si petrecerea cea mai inocente si mai duratória, éra lenea e funtun'a des-

---

*) Aus diesem Gemisch aber (aus welchem das rumänische Volk seine Abstammung hat) entwickeln sich Köpfe, welche classisch sind und als Modell für Gemeinen benützt werden könnten; — Köpfe, die auch im Innern das bergen, was ihr Aeusseres andeutet; denn schnellere Fassungskraft, offeneren Verstand, grösseren Scharfsinn, verbunden mit Gewandtheit des Behaltens, wie mitunter der gemeinste Rumäne zeigt, findet man nirgends. Dies Volk, vereint und zur höchsten Civilisation hinauf gebildet, wäre geeignet an der Spitze der geistigen Cultur der Menschheit zu stehen. Und um dies voll zu machen, ist auch seine Sprache so wohlklingend und reich, dass sie sich für das gebildetste Volk der Erde besonders eignen würde. (W. Hoffmann in seinem Werke „Beschreibung der Erde“ S. 3074.)

moralizarii, a gustului nesatiou de placheri, obositoare; ap'a ce nu curge se-impute. In alegerea modului de viatie, fia patricii, fia plebei, sa i indreptamu mai multu spre agricultura si spre traiulu la tiéra. Sa i abatemu de a se cumulá prin cetati si anume in Resedintia; aci sa vina candu i chiama patri'a si voturile comitentiloru, cá sa faca legi. Totudeaun'a despotii, cá sa sî intemeieze puterea au adunatu pe marii proprietari de prin casele loru patriarchali dela tiéra la curtea domnésca. Ce cornu de abundantia s'ar versá pre manósele campie ale Rumaniei, candu proprietarii cei mari 'sî ar precepe mai bine interesele spre a petrece celu pucinu cateva luni de primevéra si tómná pe la mosiele sale. Binele, ce ar isvorí din contactulu simplulu tieranu agricultoru cu proprietarulu celu mare, ar fi nepretiuibilu cu privire nunumai la desvoltarea mai rationale a agriculturerei, ci si la inmultirea veniteloru peste totu.

Sa ne ferimu cá de celu mai mare reu, a li scurtá tene-retiela, facendu i pré de timpuriu maturi, barbati. Intieptiunea naturei a determinatu certe etati pentru crescerea, desvoltarea si maturarea fia careia fiintia organica. Cine esse din acestea margini inainte de timpu e monstru, schidóla.

Sa i indatinamu la respectu si pietate catra autoritate, luandu i de mana si punendu i inaintea unui crucificsu: cá aci sa se róge pentru sanatatea tatei si a mamei, a Imperatului dela care ni a venitu totu binele ce lu avemu, si a taturoru mai mariloru. Celu ce invatia despretiuirea betrane-tiloru, a autoritatii, ísi sapa siesi gróp'a. Batjocur'a teneriloru ilu va ajunge atunci, candu ar dori mai multu cá ei sa asculte de caruntetiele lui cele pline de esperientia si de svatu.

Sa i obicinumu a onorá datinele nóstre si mai virtosu legile cele betrane, aduse de prevediatorii nostri parinti, cá atáti muri spre ingradirea religiiunii, natiunii mosiei séu patriei.

Infine acestu sa invatiamu s'ar mai puté continuá si mai departe, déca nu ni ar fi téma, cà vomu fi ostenitu pacientia lectorului si pana acum; deci inchidemu, cá junimea nóstra studente acasa si in scóla sa invitie a respectá tóte cele bune ale natiunii sale, a se feri de a le inlocui cu altele numai caci su straine; a se-inchiná la totu ce ne a conservatu, si a urí totu ce ne a stricatu séu ne ar puté stricá: cu o vorba sa stea sub conducerea si scutulu S. Sofia. Asia sa fia. G. J. M.

B.**Espunerea catoruva fenomene sufletesci cu privire la expresiunile psihologice in limb'a rumanesca.**

Desvoltarea unei limbi merge mana in mana cu dezvoltarea natiunii, care o vorbesce; cu catu acést'a se-cultiva mai tare, cu atatu si limb'a i-se mai inavutiese, caci cu catu se inmultiescu cunoscintiele unui individu seu a unei natiuni, cu atat'a se inmultiescu si vorbele, cu care se insemnéza lucrurile cunoscute. Pentru unu lucru de nou cunoscutu, pentru o notiune, trebuie sa se formeze si o vorba noua. Vorbele sunt vestimintele naturale ale cugetarii, limb'a este expresiunea nationalitatii. Unu poporu, la care studiulu filosoficu a ajunsu unu gradu inaltu de dezvoltare va posiede o limba cu totul deosebita de a unui poporu, care cunosce numai trebuintiele sensuale.

Privindu la popórele culte ale Europii vedemu, cà fiecare din acestea are mai mare multime de vorbe in acelu ramu de sciintia si cultura, care 'l'a dezvoltatu mai tare, asia s. e. in privinti'a filosofiei este recunoscutu, cà acést'a a aflatu cultivarea si dezvoltarea cea mai seriósa la poporul germanu; de aceea si aflamu la acést'a o abundantia de vorbe pe acestu terenu cu cele mai fine distinctiuni si nuanse, care in alta limba numai cu greu se-potu reproduce.

Cu deosebire observamu in limb'a germana intrebuintiarea cea désa de vorbe abstracte nunumai in sciintia, ci si in limb'a poporului, ceace ingreunéza unui streinu invetiarea ei, pecandu popórele romanice se-servescu mai multu de vorbe concrete.

Poporul rumanu posiede firesce vorbe pentru insemnarea numai a acelu lucruri, care le cunósce si acestea sunt partea cea mai mare de pe campulu esperientii. Aci ansa posedea atatea, cate are de lipsa, deaceea invetiarii nostri insemnandu lucrurile, de care are cunoscintia poporul nostru, nu ar avea trebuintia sa alerge la vorbe luate din alte limbi streine, ci a le scóte numai din tesaurulu natiunii nóstre. — Dar cum stámu cu vorbele, cu care avemu sa insemnamu notiuni abstracte, cugete, care nu se-referescu nemijlocitu la unu ce concretu, cu expresiunile sciintifice? — Amu disu, cà vorb'a se-forméza numai cu formarea notiunii, prin urmare fiecare ramu de sciintia trebuie sa-si formeze limb'a sa propria. La rumani sciintia filosofiei s'a cultivatu mai putínu, de catu ori care alta, deaceea si limb'a filosofica, cá sciintia va fi mai putínu dezvoltata, expresiunile mai putinu fiesate si intrebuintiarea

loru mai nesecura. Aci vorbim de filosofia cá sciintia sistematica, caci o filosofia in sensu estinsu posede si poporul rumanu cá ori care altulu, si pentru acést'a are si vorbele corespundiátore. Straduinti'a invatiatorulu va fi, ca-sa transpuna limb'a rumana din filosofi'a poporulu in filosofi'a ca sciintia, sa o rectifice, sa o statoriasca, éra unde acea nu va ajunge sa o inavutiasca, anse numai amesuratu spiritulu ei si modulu de cugetare a rumanulu.

Rumanii ocupandu-se cu studiulu scientificu alu filosofii numai póte face tabula rasa celu putinu nu toti din progresulu ce l'a facutu acésta sciintia la popórele culte atatu vechi catu si moderne. Prin urmare elu primesce notiuni gata, care are numai de ale cercetá, déca sunt corecte si apoi a-le imbracă in vestminte rumanesci corespundiátore. Era corespundiátoria este o vorba notiunii, care o insemnéza, atunci, candu, séu cuprinde in sine tóte semnele caracteristice, prin care se deosebeste o notiune de alt'a, séu este unu semnu de conventiune primitu decatre natiunea intréga. Aflarea semneloru conventionale pentru insemnarea notiuniloru este triumfulu inteligintiei omenesci — Déca nu ne vomu nisui a ficsá insemnatarea vorbeloru pe ori ce terenu, dar cu deosebire in filosofia, ne vomu deprinde numai la vorbe góle, la frase fara sensu, si sciinti'a in locu de a cultivá poporul numai lu va intunecá mai tare, caci atunci amu implinitu provocatiunea malitiósa alu Mefistofele, exprimata de Göthe:

Denn eben wo Begriffe fehlen,
Da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein,
Mit Worten lässt sich trefflich streiten,
Mit Worten ein System bereiten,
An Worte lässt sich trefflich glauben,
Von einem Wort lässt sich kein Jota rauben.

Ocasiunea cea mai de aprópe de a-ne desvoltá si corectá limb'a si in filosofia ni-se da pe calea scólei in gimnasia séu colegia, unde, dupa ce scolarii sí au cascigatu unu tesauru de cunoscentie pe campulu religiunii, filologiei, sciintieloru naturali, matematici si istoriei, in cei din urma doi ani (dupa sistema scóleloru germane)se initiaza si in studiulu filosoficu seu mai bine dicendu se pregatescu pentru ascultarea acestei sciintie (Propedeutica filosofica) la universitate.

In gimnasiale de 8 clase organizate dupa sistem'a germana este prescrisu studiulu pregatitoriu in filosofia in cele doua clase din urma. Studiulu acést'a dupa organizatiunea mai noua

a gimnasialoru (v. Organisationsentwurf der österreichischen Gymnasien) cuprinde din filosofia numai Logic'a formala si Psiologi'a empirica, va-sa dica numai acele discipline, care se potu mai usioru acomoda spiretului desvoltatu pana acuma in scolari si cunoscintieloru lor. Caci Logic'a formala se-léga in catuva de gramatica si aretandu formele si legile, dupa care are sa urmeze cugetarea, cá acéste sa fia corécta 'si are de materialu pentru practisarea acelora notiunile, ce si le a cascigatu scolarii pe diferitele campuri ale sciintieloru; éra Psiologia empirica, ca invetiatura despre sufletu se apropia mai tare de sciintiele naturali, prin urmare 'si afla in scolari o pregatire in privinti'a metódei de pertractare in Fisica, de óre ce acést'a se-ocupa cu descrierea si explicarea fenomeniloru in natura, éra Psiologi'a empirica cu descrierea si explicarea fenomeniloru din sufletulu omului. Psiologia rationala, cá parte a Metafisicei si cá o disciplina, care se-ocupa cu explicarea fiintiei sufletului nu intra in cursulu filosoficu gimnasialu. Acésta restringere a studiului filosoficu in gimnasiu li-se pare unora necorespondiatorie, de óre ce scolarii essindu de aci si pasindu la audietoriulu universitatii nu sunt deprinsi la cugetare abstracta pe terenulu oricarei specialitati de sciintia. Deaceea pretindu, cá pe lunga Logica si Psiologia sa-se tracteze in gimnasiu si ceva din Metafisica, Morala etc. celu pucinu punctele generale. Trebuinti'a acésta credu, cá nu o va denegá usioru nimenea, dara este alta intrebare, déca se-póte pune in lucrare séu nu. Noi acésta intrebare cu privire la unu gimnasiu rumanu cu deosebire o lasamu la o parte. In Articolulu acest'a vomu sa tratámu numai din Psiologia empirica unele partide cu privire la espresiunile psihologice, care aru trebui fissate si statorite in limb'a rumana.

Din Psiologia empirica.

Atatu in limb'a poporului catu si in sciintia se destinge in omu doue parti deosibite un'a dealt'a, se deosibesce: trupu (*σῶμα*) si sufletu (*ψυχή*). Sub trupu se-intielege partea aceea materiala in persón'a omului, care cuprinde unu spatiu, o estensiune si dupa care omulu se tiene de lumea materiala séu sensuala, éra sufletulu este aceea fiintia (a-fi, ens) séu substantia (in sensulu lui Spinoza) statornica in omu, in care se-manifestéza schimbaciósele dispusaciuni, care nu cuprindu neci unu spatiu, ei pretindu numai unu timpu. Trupulu si sufletulu

in omu stau in legatura strensa unulu cu altulu. Aci indata trebue sa facemu deosebire între spiritulu si sufletu.

Spiritu in sciintia se numesce o fiintia nemateriala ne-spatioasa, si in acestu intielesu se intrebuintiaza si in limb'a poporului in cele mai multe casuri numai ca poporul are vorb'a streina duhu; deaceea dicemu „Dzeu este duhu“ si nu „sufletu,“ dicemu „duhuri necurate;“ totu asemenea dicemu „omulu acesta e de duhu.“ Sufletu (animus, Seele) numimu atatu in sciintia, catu si in usulu de tote dilele spiritulu incatu acest'a e legatu de organismulu trupului, caci dicemu: „si a datu resuflarea cea din urma.“ Totu asemenea trebue sa facemu deosebire si între trupu si corpu desi cuventulu din urma nu 'lu avemu in poporu. Sub celu dintaiu intielegemu o materie, in care este seu a fostu suflare, éra sub celu din din urma o materia inérta. — Psiologi'a e o vorba grecésca si insemnéza „invetiatura despre sufletu“ si este usitata mai la tote popórele, care are notiunea lui ca terminu tecnicu, deaceea lu putemu intrebuintia si noi fara a aduce vre-unu scadiamentu limbei nóstre, precum o credu póte acést'a magiarii, cari au magiarisatu toti terminii tecnici scientifici.

Chemarea Psiologiei empirice este: de a descrie si esplicá dupa analogi'a fizicei fenomenele sufletului, prin care se-manifestéza esistinti'a acestui'a ca fiintia spirituala fora spatiu.

Precum naturalistii spre a esplicá fenomenele naturei presupunu nisce puteri (vires naturae Naturkräfte) care nu sunt altu-ceva, decatu cauzele necunoscute a unui fenomenu si a carora numeru, cu catu se cunoscú mai bine fenomenele, cu atata se reducu mai tare; asia se ascriu per analogiam si sufletului anumite puteri, care le putemu numi facultati a le sufletului (Seelenvermögen), cum este memori'a fantasi'a, puterea seu simtiulu de a cunósce lucrurile dinafara si din la-untru etc. Dar acestea, cá si puterile naturei, nu sunt decatu nume prin care se insemnéza cauzele fenomeniloru, care nu le putemu cunósce din esperiintia si disparu in data ce suntemu in stare a reduce diferitele fenomene a le sufletului la legi statornice ale fiintici sufletesci, caci cum s'ar putea ca in sufletulu, care este simplu si neimpartiveru, sa se deosebiasca unu locu anumitu pentru memoria, altulu pentru fantasia, si altulu pentru sentiementu etc.? seu cum s'ar poté sufletulu impartii in puterea de a cunósce, de a semti si de a pofti (Erkenntnis-, Gefühls- und Belehrungsvermögen). Tóte dispusatiunele sufletesci se baséza pe legi amintite si se nascu

treptatu unele din altele, incependu dela cele mai complicate. Cele mai primitive dispusatiuni se causéza in sufletu prin inriurint'ia obiectelor din afara, despre care acelea capata o impresiune, o reprezentatiune (Vorstellung). Sum'a reprezentatiunilor aflatórie in sufletu se numesce cunoscint'ia acestuia (Bewusstsein). Aflanduse in sufletu mai multe reprezentatiuni, ce se referescu la unulu si acelasi obiectu seu la diferite obiecte, acestea lucra un'a asupr'a alteia, se intretiesu fiindu ca nu au in sufletu locuri separate, unde sa se asiedie isolate un'a de alt'a, si acést'a produce o dispusatiune sufletésca, deosebita de acea a unei singuratece reprezentatiuni, o dispusatiune, care o numimu sentiementu (fr. sentiment, Gefühl) cum e s. e. bucuri'a, intristarea etc. Sufletulu in starea acést'a ca fiintia sentitorie se numesce anima (Gemüth). — Aci vorb'a „anima“ se intrebuintiaza in intielesu figuratu, caci in sensu stensu insemnéza partea aceea a organismului trupescu, care forméza centrulu circulatinii sangelui. Dispusatiunea subieptiva a sufletului casiunata prin riurint'ia reciproca a reprezentatiunilor seu remane in stadiulu acest'a, seu se schimba prin aceea ca sufletulu nisuesce a esi din ea. In casulu din urma sufletulu se aduce intr'o dispusatiune noua, care se numesce poffire seu nisuintia (Beghren oder Streben). Unu esemplu va lamuri deosibitele dispusatiuni mai bine: in unu riu vedu unu omu, care sta sa-se innece, prin acestu obiectu sufletulu meu capata o impresiune, o reprezentatiune; mai findu in mine si alte reprezentatiuni, acestea se influintiaza un'a pe alt'a si se nasce in sufletu unu sentiementu s. e. de compatimire, de durere seu si de bucuria (persóna indiferinta, amicu, seu inimicu); din acésta dispusatiune póte voesce sufletulu sa esse si asfelu se nasce in mine poff'a seu nisuint'ia de alu mantui. Prin urmare tóte dispusatiunile sufletesci sepotu reduce la 3 categorii: 1) dispusatiuni obiective seu reprezentatiuni, 2) Dispusatiuni subieptive seu sentiemente si 3) dispusatiuni subieptivu-obiective se poffiri. Chemarea Psicologiei este ca-sa subsumeze ori ce fenomenu sufletescu sub un'a din categoriile acestea si sa-lu esplice dupa legile urmate de fiacare din acestea. Stensu luat aceste forme de activitate sufletésca nu sunt neci decum coordinate, caci reprezentatiunea premerge sentiementului si poffirii.

Nunumai in Psicologia, ca sciintia, dara si in viatia se distinge obiectivitate si subiectivitate in fenomenele sufletesci — spiritu (duhu) si anima, seu capu si anima; — la bar-

batulu de sciintia se manifestéza mai multu spiritulu, la poetu mai multu anim'a. Dar precum sufletulu nu se póte imparti in parti, asia nu póte esistá neci despartire de spiretu si anima; caci dispusatiunile, care le numimu a le animei se desvoltéza numai din ale spiritului, si cu catu acestea sunt mai marginite, cu atata sunt mai intunecate si mai instinctive dispusatiunile animei, cum e cu misticismulu si instinctulu finu alu unoru femei. Omulu de spiritu scie de ce are sufletulu seu cutare sentiementu si nu altulu.

Dupa ce dara amu veditu sub care trei categorii se subsuméza tóte activitatile sufletesci, sa privimu unele din acestea firesce numai cu privire la espresiunile rumanesci pentru o Psiologia rumanésca. Din campulu celu estinsu alu fenomeniloru sufletesci vomu considerá de astadata numai cele mai simple si primitive, adeca representatiunile.

1. Representatiunile (Vorstellungen).

Representatiune in sensu strensu, dupa etimologi'a sa, insemnéza: reinfacisiarea icónei unui obieptu, care numai e de facia, prin ajutorulu memoriei, prin urmare este opusa privirii seu oservatiunii (Wahrnehmung) unii obieptu sensualu, ce 'lu avemu inaintea ochiloru. In Psiologia anse se intrebuintiaza vorb'a representatiune in sensu intinsu si insemnéza in genere: Starea aceea, in care se aduce sufletulu printr'unu obieptu órecare si care stare se schimba dupa cum se schimba si obieptulu, care influintiaza asupra sufletului. Representatiunea 'si are totudeuna de baza unu obieptu, pre care sufletulu are sa-lu pricépa (percipere, erfassen) asia cum este fora vreunu amestecu strainu. Obieptulu, ce 'si 'lu representéza sufletulu póte fi aevea, seu numai posibilu, seu chiaru imposibilu s. e. unu cane, unu cerberu etc. Totu asemenea póte fi obieptulu semtiveru seu nesimtiveru, presinte seu absentu. Representatiunea nu e neci decum identica cu obieptulu seu, ci déca s'ar putca face o asemenare intre representatiune si obieptu ar fi aceea intre icóna si obieptulu acestei icóne, dara si acésta asemenare este manca; atata numai putemu dice, cà doue representatiuni sufletesci se deosebescu un'a de alt'a, precum se deosebescu intre sine obieptele, la care se referescu aceste representatiuni, precum se deosebescu temperatur'a de 10 grade de cea de 20 de grade, asia se deosebescu si representatiunile seu dispusatiunile, in care se aduce sufletulu prin aceste 2 temperaturi.

Representatiunile sunt seu sensuale si nesensuale, seu notiuni (notio conceptus Begriff) sensuale si nesensuale. Representatiuni si notiuni sensuale se nascu in sufletu, candu acest'a oservéza seu contempléza (wahrnehmen, anschauen) unu obieptu, care se afla inaintea nóstra, fie acest'a simplu seu compusu; éra representatiuni si notiuni nesensuale, candu reproducemu representatiunile seu notiunile sensuale seu neschimbate cu ajutorulu memoriei seu a fantasiei: s. e. intiparirea ce o face asupr'a sufletului nostru o persona presinte o numimu representatiune sensuala, éra revocarea in memoria a acestei persóne absinte, representatiunea nesensuala; privindu o multieme de arbori, carii ni sunt inaintea ochiloru, ne formamu notiunea sensuala arbore, éra prin reproducerea acestora notiunea nesensuala. Formarea representatiuniloru sensuale se ascrie facultatii simtiuriloru; éra a notiuniloru facultatii mintii. Dara representatiunile mintii se nascu numai din representatiunile simtiuriloru. „Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu.“

2. Oservatiune (perceptio, Wahrnehmung).

A oservá seu a baga in séma unu lucru, seu unu obieptu, va sa dica a nu fi indiferentu a nu trece cu vederea ceva. Asia oservamu seu bagamu in séma unu lucru, o persóna, seu o vorba, déca acést'a se afla inaintea nóstra intr'o pusetiune órecare, atinge unulu din cele cinci organe a le sentiuriloru, se conduce pana la periferi'a unui nervu sensitivu seu sensualu, si deaci prin afectarea nervului pana la centrulu nerviloru, adeca pana la creeri, si infine dela creeri se preda sufletului atentu s. e. o vorba rostita de cineva in apropierea nóstra pune aerulu atmosfericu in miscare, casiunéza vibratiuni, care se transplantéza in tóte directiunile. O radia de atari vibratiuni strabate pana la scoica urechii nóstre, se conduce prin canalulu audiului pana la peliti'a tobei, pe care inca o misca, si acést'a impartasiesce vibratiunea ciocanului, care este crescutu cu cód'a de peliti'a tobei, éra celalaltu capetu atinge nacoval'a. Dela acést'a trece vibratiunea prin scar'a delunga nacovala si printro ferestruica in labirintulu in care se afla capetele nervelor. Acesti'a se afectéza si conduce vibratiunile pana la creeri, care le facu cunoscute sufletului, déca acest'a e atentu, si asfelu bagamu in séma o vorba.

Oservatiuni dara se-numescu in *Psicologia* acele repre-

sentatiuni sensuale, care se nascu prin aceea, ca nervii sensitivi se afectéza de obiecte sensuale si prin acést'a se iritéza sufletulu.

Fiinduca membrii sunt seu proprii sensitivi (Empfindungsnerven), seu nervi ai simtiuriloru (Sinnesnerven), de aceea trebuie sa distingemu si representatiunile sensuale in sensitive si ale simtiuriloru. Aci confusiunea in intrebuintiarea vorbei simtire este mare. Noi dicemu: „simtimu,“ candu atingendu taisyulu sabii ne taiamu la mana; candu punendu man'a pe unu obiectu simtimu, déca e móle seu ospru; dicemu: simtimu ca ne aflamu bine seu reu candu avem cunostintia despre starea trupului nostru, peste totu si in fine, candu sufletulu nostru se cuprinde de o bucuria seu intristare dicemu: „ca simtimu bucuri'a seu intristarea“. Prin urmare mai multe dispusatiuni diferite le insemnamu cu aceeasi vorba. Trebuie ansa sa facemu deosibire precum intre deosibitele dispusatiuni sufletesci, asia si intre expresiunile, prin care se insemnéza acestea.

In limb'a germana se intrebuintiaza vorbele: Empfindung, Sinneswahrnehmung, Vitalempfindung si Gefühl, desi chiaru si in Psicologiele germane nu se tine stensu distinctiunea intre aceste notiuni. In limb'a rumanésca amu putea exprime vorb'a Empfindung prin: simtire, Sinneswahrnehmung prin representatiune a simtiului, Vitalempfindung cu simtire vitala si Gefühl prin simtiementu.

Sa videmu ce insemnéza fiacare din acestea.

3. Simtire (Empfindung).

Peste totu trupulu nostru sunt impartiti nervi de simtire, deosebiti de nervii carii se finescu in organele simtiuriloru adeca in ochi, urechi, limba, nasu si negii de pipaitu, si aceia se potu afectá in ori care parte aloru, si astfelu se casiuneze in sufletu o representatiune despre starea unei parti a trupului seu a trupului intregu.

Prin urmare obiectulu unei simtiri este totudéun'a starea trupului nostru casiunata prin procesulu organismului trupescu séu printr'unu obiectu din afara. Asia simtimu stringerea unei mani, intiepatulu unei sabii, suflarea ventului etc. Ansa prin simtire nu ne representamu obiectulu dinafara, ci numai starea trupului nostru, si numai déca se indreptéza si vreunulu din organele simtiuriloru asupr'a acestui obiectu, capatamu si o representatiune despre elu. Vorbele, prin care se in-

semnéza diferitele feliuri de simtiri anca sunt nesecele si nesuficiente, asia dicemu s. e. simtimu o intiepatura, o muscatura, gadilitura, mancatura, rosatura, arsatura etc. si de multori unu bolnavu nu e in stare a descrie medicului chiaru simtirile trupesci.

4. Simtiere vitala (Vitalempfindung).

In totu momentulu sufletulu nostru are o simtire despre starea trupului. Tóte organele trupului se impartasescu la procesulu vitalu, care se petrece neprecurmatu. Schimbarile, care se 'ntempla in organismulu trupescu se aducu ca simtiri la cunoscinti'a sufletului prin nervii de simtire, care conducu pana la organe. Asia simtimu, déca suntemu satui seu flamendi, déca sangele circuléza regulatu séu neregulatu etc., precum si o temperatura anumita a trupului in fiacare momentu. Viindu deodata la cunoscinti'a sufletului simtiri din mai multe parti ale trupului, fiindca fiecare vré sa cuprinda unu locu in sufletu, se impedece un'a pe alt'a, cuprinsulu loru singulariu se intuneca si asfeliu sufletulu capata o simtire totala despre procesulu regulatu seu neregulatu alu intregului organismu trupescu. Acésta simtire totala a vietii nóstre organice se numesce simtire vitala si este seu placuta seu neplacut'a, dupa cum ne aflamu bine seu reu. Simtirea vitala este barometru procesului vitalu in omu.

5. Representatiunea simtiurilor (Sinnesvorstellung).

Omulu are cinci simtiuri (Sinne): vadiulu, audiulu, mirosulu, gustulu si pipaitulu. Acestea sunt nisece organe fórté maestróse ale trupului si sesvescu de a conduce impresiunile obiepteloru din afara pana la nervii simtiurilor, carii se-estindu pana in aceste organe. Tóte organele simtiurilor afara de pipaitu se afla in capu. Standu unu obieptu sensualu inaintea nóstra intr'o pusatiune anumita, impresionéza prin mijlocirea organeloru acestor'a nervii simtiurilor, si aceste conducu impresiunea pana la sufletu, si atunci dicemu: cà acest'a se afectéza séu capata o representatiune a simtiurilor. Fiacace organu alu simtiurilor, ca sa priméscu o impresiune dela unu obieptu din afara, cere ca acésta sa stea in o anumita puseciune facia cu elu; adeca ochiulu pretinde, ca obieptulu sa fie in lumina, urechea ca acest'a sa casiueneze vibratiuni, nasulu si limb'a ca sa se discompuna, si pipaitulu ca obieptulu sa constea din o materie, carea sa resiste trupului nostru. Fiecare organu raspunde

numai la acea impresiune, pentru care este facutu. Prin urmare avem in sufletu representatiuni casionate: prin mijlocirea pipaitului, gustului, mirosului, audiului si vediului.

a) O representatiune capata sufletulu prin pipaitu asia, ca nervii de pipaitu, carii se-afla imprastiatii peste tót'a suprafaça trupului, dar mai numerosi in verfulu degeteloru si in care se finescu nervii primescu dela unu corpu materialu celu atîngemu, impresiunea despre resistinti'a, ce o impune acela trupului nostru, care vrea sa-lu respinga din loculu seu. Prin urmare numai materii, care resista trupului nostru se potu representá sufletului prin pipaitu, éra acelea a caroru parti se desbina usioru, cum sunt gasurile, nu se-potu pipai. Impresiunea o impartasiescu nervii sufletului dela negre.

b) Prin mijlocirea gustului se-nasce in sufletu o representatiune, candu unu obieptu din afara descompunenduse prin scuiptatu in organele de gustatu, care sunt ceriulu gurii si cu deosibire limb'a (mai cu séma radicin'a limbei, deacea cunosculatorii de vinu, candu 'lu gusta 'lu galgaescu) efectéza nervii gustului, care conducu acésta afectiune pana la sufletu. Deacea numai materii, care se potu discompune prin scuiptatu se potu gustá.

c) Representatiunile mirosului se nascu analogu representatiuniloru de gustu asfelu, cà din unu corpu materialu se discompunu parti gazóse, care strabatu pana la nasulu nostru, se atragu de fluiditatea nasului, afectéza nervii mirosului, cari se finescu in peliti'a mucósa, si carii o conducu la sufletu, si astufelu acest'a capata o representatiune placuta séu neplacuta de mirosu. Pecandu la gustulu obieptulu trebue adusu la gura, la mirosu acést'a nu e de lipsa; de órece materi'a, fiindu tare impartivera, prin evaporare se estindu parti din ea in spatii departate. Astufelu unu granu de mosius ímple de nou o casa cu mirosu, chiaru sa se aerisésca acést'a pe tóta dio'a, fara a perde ceva din greutatea sa; rosmarinulu de pe tiermuri si insule 'sî latiesce mirosulu seu pe mare indepartare dela 20—30 de mile imprejuru.

d) Cum se forméza representatiunile audiului amu vediutu mai susu.

e) Organulu vediului si mijlocitoriulu representatiuniloru de vediutu este unu aparatu maestrosu, ochiulu, care consta din marulu ochiului, care auca e formatu din mai multe peii, din fluiditati, si din lintea ochiului, care se misca spre tóte directiunile si in dosulu acesteia se afla nervii

vediuului estinsi in asia numita retina (reti'a). Unu corpu lucitoru produce vibratiuni in eterulu din prejuru si vibratiunile ca radie de lumina se transplanta in tóte directiunile in spatiu. Atingendu vre o atare radia ochiulu nostru produce vederea. Era corpurile fara lumina proprie le vedemu asia, cà radiiele de lumina, ce cadu pe ele din unu corpu lucitorii, se reflectéza neregulatu. Radiele de lumina strabatu prin pupila in ochiu, se refrangu prin lintea cristalina si apoi in unu ochiu sanatosu se concentréza tóte intr'unu punctu alu retinei, de aci se impartasiescu nerviloru vadiulu si acestia le conducu ca impresinne prin creri la sufletu.

6. Simtiamentu (Gefühl).

Acestu fenomenu sufletescu dupa modulu desvoltarii sale nu se tine neci decum de categori'a dispusatiuniloru psihice, de care amú vorbitu pan'aci, deóre ce purcede dintr'unu procesu mai complicatu alu sufletului, 'lu insiramu ansa aci pentru espresiunea „simtiamentu,” prin care se-inseamnă pentru casa 'lu putemu deosebi de „simtire“ si de „simtiuri.“ Unu simtiamentu nu e altu ceva decatu cunoscenti'a sufletului nostru despre sprijinirea séu impedecarea representatiuniloru care se afla in noi. Dispusatiunile nóstre sufletesci se schimba ne'ncetatu, fiinduca representatiunile care le capata sufletulu despre obiecte sunt iu curgere continua. O representatiune noua respinge pe cea veche din consciinti'a sufletului p. e. representatiunea unei scene intristatórie se intuneca prin representatiunea unei societati voióse. Déca representatiunea cea noua, care da peste un'a veche in sufletu, este in privinti'a cuprinsului rudita cu acést'a, atunci o sprijinesce, éra déca e streina o impedeca; representatiunea casiunata in sufletu prin privirea unei inmorimentari se intaresce si sprijinesce prin o representatiune noua escata din privirea unei alte ingropatiuni, din contr'a se impedecá prin o representatiune noua a unei petreceri voióse. Prin urmare in sufletu se afla totudeaun'a unu siru de representatiuni, care voru sa remana deasupr'a; déca acuma vine o representatiune noua opusa acestora, atunci acést'a le impedeca, le apasa, si dispusatiunea in care se aduce sufletulu prin acestu procesu, se-numesce simtiamentu neplacutu; din contr'a, déca representatiunea cea noua opusa se delatura prin altele rudite cu cele de mai inainte, atunci acestea se sprijinescu si noi avemu unu simtiamentu placutu. Unu esemplu va lamuri acést'a mai bine:

amu avutu unu amicu, care acuma se afla mortu inainte n6s-
tra, sufletulu nostru prin ajutoriulu memorii se ocupa de re-
presentatiuni, care se referescu la 6miculu nostru pana era
viu (intemplari comune, discurse, petreceri etc.) si care voru
sa devina predominant6, ansa representatiunea cea noua des-
pre amicul mortu e opusa acelor'a si le impedeaca; cunoscin-
ti'a sufletului despre lupt'a ac6st'a intre representatiunile vechi
si noue este dara simtiamentulu de intristare. D6ca din in-
templare amicul nostru aru invia, representatiunea de m6rte
s'ar delatura si representatiunile de viatia impedeate pana
acuma 'si aru capata unu ajutoru si simtiamentulu de intris-
tare s'aru preface in simtiamentu de bucuria. — Asia dara
simtiamentulu se deosibesce de simtire prin acea, ca ac6st'a
este o dispusatiune primitiva a sufletului si aduce la cunos-
cintia o stare trup6sca, pecandu acea este complicata si se
reduce la starea sufletului.

Nu t6te schimbarile de representatiuni producu simtia-
minte, ci numai candu sprijinirea s6u impedearea representa-
tiunilor e puternica si duratoria vorbimu de simtieminte.
Precum este simtire vitala, asia putemu sa dicemu, c6 este si
simtiemintu vitalu, aceea este simtirea totala despre trupu,
ac6st'a simtiemintulu totalu despre starea sufletului. — Sa ne
int6rcemu 6ra la representatiuni si anca la cele sensuale, care
sunt cum amu vediutu s6u simtiri si se refrescu la trupulu
nostru ensusi, s6u representatiuni de simtiuri, care 'si au de
cuprinsu obiecte din afara.

7. Intuitiune (Anschauung).

Adeseori vorbimu in sciintia de cunoscintia intuitiva;
sa vedemu ansa ce este ac6st'a si pe ce cale se casiga in su-
fletulu nostru. Copilulu, indata ce vede lumin'a lumii, capata
in sufletulu seu impresiuni s6u ca simtiri din de osibitele parti
ale trupului seu, s6u ca representatiuni de lumina si de simtiu.
Ansa aceste impresiuni remanu deocamdata fora legatura, un'a
se delatura de alta, fora c6 copilulu sa scie a se orienta in
lumea din afara. Elu cu ochii deschisi capata o impresiune
de lumina dela unu obiectu spre care este din intemplare in-
dreptatu. Ba adeseori neci nu sunt amendoi ochii indreptati
spre unulu si acelasi obiectu, caci ac6st'a trebuie sa o invetie
cu inctulu. Copilulu vede, dara nu privesce. Cu inctulu
incepu a capata taria unele impresiuni in consciinti'a copilului,
s6u pentru c6 sunt mai puternice, s6u pentru c6 se repetescu

mai de multe ori, séu pentru că sunt în contrastu cu celelalte; copilulu începe a deveni atentu. Déca unu copilu, candu vede unu carbune aprinsu, 'lu atinge si cu verfulu degetului, atunci representatiunea vediului se impreuna în elu cu simtirea, fiindcă sunt contimpurane, si astfelu candu va vedé unu obieptu sensualu, va cerca ca sa-lu si pipae spre alu cunósce.

Dela unulu si acelasi obieptu capata sufletulu impresiuni pe canalulu deosibiteloru simtiuri s. e. dela o bucata de zaharu sufletu capata representatiune de colóre alba prin ochiu, de dulcétia prin gustatu, de asprime prin pipaitu etc. Fiacare simtiu ne spune pe calea sa ce este obieptulu, séu care sunt semnele din afara ale unui obieptu. Singuratecile impresiuni venite în sufletu pe diferite organe se impreuna în consciintia nóstra într'o singura representatiune, si starea sufletului nostru facia cu obieptulu, dela care vinu impresiunile o numimu intuitiune, si rezultatulu acest'a cunoscintia intuitiva. Cu catu capatàmú dela unu obieptu sensualu impresiuni prin mai multe organe de simtiuri, cu atata cunoscintia intuitiva este mai perfecta. Asia dara candu dícemu: privesce bine acestu lucru, întielegemu în sensu estinsu, ca sa nisuium a capatá impresiuni dela acel'a pe diferite canaluri ale simtiurilor, si invetiatur'a intuitiva va sa dîca: a face pe cineva a cunósce unu lucru prin mijlocirea simtiurilor.

8. Representatiune totala (Gesamtvorstellung).

Totu, ce se ivesce deodata în cunoscintia sufletului, se contopescu într'o singura despusatiune sufletésca, este o lege de mare importantia în Psicologia, dovedita nunumai pe calea esperientiei, dara dedusa a priori din principulu acel'a, că sufletulu este unulu si simplu. Prin urmare representatiuni, ce se ivescu deodata în cunoscintia sufletului, se contopescu într'o singura representatiune, s. e. copilulu, care vede pentru primadata unu caru cu fenu miscatu de 2 boi, capata deodata representatiuni despre boui, caru si fenu, si, fiinduca acestea sunt contimpurane, se contopescu într'un'a si copilulu tiene aceste 3 obiepte diferite de unulu si acelasi. Prin o asfelu de contopire a representatiuniloru contimpurane se nasce acea, ce numimu o representatiune totala despre unu lucru. Contopirea representatiuniloru contimpurane e cu atatu mai strinsa si mai perfecta, cu catu acestea vinu mai adeseori impreunate, si cu catu este mai pucinu contrastu în cuprinsulu loru. De-aceea forméza partile unei intuitiuni o representatiune totala

mai strinsu legata, pentruca între partile aceleia nu exista contrastu, pentru că atunci aru esistá contrastu si între semnele din afara ale obiectului, prin urmare obiectulu ensusi n'ar fi posibilu s. e. representatiunile singuratece, ce se referescu la obiectulu sarc: representatiunea despre colórea alba, despre form'a hecsaedrica, despre propiulu ei gustu, despre asprimea ei se contopescu într'o representatiune totala a sarii.

Acestea sunt representatiunile sensuale a le omului despre trupulu seu si despre obiectele sensuale din afara, cascigate prin mijlocirea organeloru simtiuriloru, acestea sunt fenomene sufletesci, ce le are omulu comune cu animalele. — Amesuratu desvoltarii activitatii sufletului aru urmá acuma explicarea legiloru psihologice despre reproductiunea representatiuniloru, despre memoria, aducere aminte, fantasia etc., ansa aci ne oprimu, pentru că n'amu voitu a dá unu prospectu completu alu fenomenelorु sufletesci, ci, precum amu disu la inceputu, amu espusu numai cateva si anca cele mai simple, cu scopu de a dá ansa altor'a, cari se credu competenti, de a se ocupá cu scrierea unei Psihologii empirice rumanesci, séu de a desbate expresiunile psihologice, care suntemu siliti ale intrebuintiá in acést'a. Éra mai competenti aru fi acei profesori dela o facultate filosofica rumanésca, cari se ocupa espresu si seriosu cu studiulu filosoficu. Acestia aru putea sa tracteze filosofi'a ca sciintia si in limb'a rumanésca, éra unu profesorulu dela gimnasiu aru avea apoi sa compuna unu manualu de Psihologia empirica séu de Logica, amasuratu cerintieloru pedagogice si desvoltarii spirituale a unui gimnasistu. Acést'a ansa, catu ne e cunoscutu, nu s'a facutu de neci unu filosofu de specialitate. Manuale de filosofia scrise rumanesce sunt cunoscute numai acelea ale eruditiloru literati A. Tr. Laurianu si T. Cipariu, una dupa francesce si alta dupa germanesce, ansa ambele aceste manuale cuprindu pe scurtu tóte disciplinele filosofice. Unu gimnasistu, si cu deosebire dela gimnasiale, unde se propune numai Psihologi'a si Logic'a pe largu nu se potu séu prea putinu folosi de acestea. De aceea atatu profesorulu catu si disciplii sci sunt siliti a intrebuintiá manuale streine, cum se intrebuintiaza in gimnasiulu rumanescu din Brasiovu manualulu germanu pentru Logic'a formala si Psihologi'a empirica de G. A. Lindner. Cu cata greutate este impreunata acést'a, o scie numai acela, care are de a propune unu atare

studiu. — Peste totu cu cartile scolastice, cu deosebire pentru gimnasia, ne aflam aca reu. Pentru cele mai multe ramuri de sciintia damu in man'a scolarului manuale streine, la care acest'a are a se luptá cu doue greutati adeca cu greutatea de a pricepe obieptulu si cu aceea de acunosce limb'a streina, in care e scrisu acela. Pe langa acestea se mai afla ici si coela si cate unu manualu rumanescu, ansa si acest'a tradusu si anca de multu ori asia de reu, in catu profesorulu nu scie, ce sa aléga: cartea tradusa séu originalulu? Déca in celelalte ramuri de sciintia e grea intrebuintiarea unui manualu scrisu in limba straina, cu catu mai vertosu in discipline filosofice, in care scolariulu trebue sa invetie cu notiuni noue si vorbe noue, séu celu putinu sa marceze si sa tiermurésca in intielesulu vorbeloru. — Dara pentru ce profesorii dela Gimnasia nu preluera séu traducu bine manualele de scóla necesarie? La acést'a audimu respundiendu-se cu aceea, cà si ceice aru fi instare a face acést'a, se retinu de fric'a, cà voru remané cu cartile necheltuite si voru fi siliti, ca cu salariulu loru, care abia le ajunge spre sustinere, sa cópere spesele tiparului, pentru cà in Austri'a sunt numai trei gimnasia, cu limb'a propunatóre rumanésca, si ei in acestea nu e uniformitate in tratarea obiepteloru, éra publiculu din afara putinu se intereséza de o carte de scóla, caci vedemu, cà si cartile nescolastice rumanesci sunt pre putinu cetite.

Deci aci in Austri'a acestu scadiementu s'aru puté delaturá, déca vreuna din „asociatiunile nóstre pentru cultura“ pe langa ceilalti pasi, cari'i facu pentru inaintarea poporului, s'aru ingriji si pentru tiparirea celoru mai bune manuale de scóla, éra directorii gimnasialoru rumanesci s'aru intielege intre sine pentru introducerea acestora in scóla.

Incheiu cu acea via sperantia, cà ne vomu provedé de catra cei competinti catu mai curendu cu carti scolastice bune si intre altele si cu o Psihologia empirica, care nunumai sa o póta intrebuintia cu folostu scolarii, dara sa o cetésca si studieze si celalaltu publicu cetitoriu. Caci ce este mai inetersantu si mai folositoriu, decatu de a'si eunósce cineva procesulu sufletulu seu. „Cunóscețe pe tine insuti.“

Dr. I. Mesiota.

C.

Sciri scolastice.

I. Planulu de prelegere.

Obiectele de institutiune dupre classi.

CLASSEA I.

24 de ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Au invatiatu din Catechismulu bogatu dela I—IX incheiatura.

Latin'a 8 ore. Li s'a propusu partea formaria cea regularia dupre G. J. Munteanu, si s'a essercitatu prin citirea si traducerea capeteloru din esemplele lui Dünnebier. Au memorizatu vocabule, paradigmate. $\frac{1}{2}$ ora ocupatiune in classe, coregenda de profesoru acasa.

Ruman'a 3 ore. Partea formaria cea regularia dupre G. J. Munteanu, essercitata prin capete de cititu din Lectur'a rumana de G. J. Munteanu. Citire la intielesu, memorizare de capete alese, reproducere de fabule, istoriore narate mai antaiu de profesoru. Sem. I. ocupatiune de 1 ora; Sem. II. totu la 13 dile 1 pensu. Memorizare de paradigmate.

German'a 3 ore. Partea formaria regularia dupre Schinnagl, essercitata prin traduceri din Crestomati'a de G. Niceforu. In Sem. II. traducerile se scriu de doueri pre luna. Regulele ortografice se esplica la ocaasiun in modu rapsodicu. Acasa memorizéza vocabule din capetele citinde, paradigmate si regule. Totu la 14 dile 1 pensu.

Geografi'a 3 ore. Cart. Scol. Manualu de Geografia dupre Bellinger de G. J. Munteanu. Cunoscintie preliminarie din geografi'a matematica. Descrierea suprafeciei pamentului in antitesele sale de tiéra si de mare. Calitatea fisica a suprafeciei globului tierestru in genere si a contienteloru in specia. Cunoscintie generali din Geografi'a politica cá ajutoriu la studiulu Istoriei. — Aparate: Globu, Carte de parete si Atlante manualu.

Matematic'a 3 ore. Aritmetic'a Sem. I. 3 ore. Manualu Moznik. Intregirea celoru 3 specie si a frangeriloru. Frangerile diecimale.

Sem. II. 2 ore. Geometri'a intuitiva. Linia, unghiuri, linie paralele, constructiune de triunghiuri si de paralelograme spre a infaciesiá calitatile loru principali. — 1 ora Aritmetica.

Istoria Naturale 2 ore. Cart. Scol. Lüben. Semest. I. Zoologi'a mamalieloru; Sem. II. Zoologi'a crustaceloru, insecteloru.

CLASSEA II.

24 de ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Au urmatu din Catechismulu bogatu dela inchiatur'a IX-a pana la finitu.

Latin'a 8 ore. Au invatiatu formelo cele neregulario si mai rare dupre G. J. Munteanu, si anume formarea vorbeloru. La regulele sintactice deja cunoscute se-mai adauge si Construct. Acus. cum infinitivo. Legile limbei se-essercéza dupre Crestomati'a Schinnagl, tradusa de Moldoveanu.

Acasa memorizéza vocabulele, ce vinu in capetele de cititu. Mai tardiu se-preparéza la capetele citinde. Totu la 14 dile unu pensu.

Nota. In Cl. I. si II. studiulu gramaticale si lectur'a nu su separate.

Ruman'a 3 ore. Cart. Scol. Gram. rumana de G. J. Munteanu: Ce este neregulariu in declinatiune si conjugatiune, particellele si mai alesu formarea vorbeloru, aplicate si in acésta classe la Lectur'a rumanésca. 1 ora ocupatiuni scripturistice, pentru cari tematele se iau din invatiatur'a sincronica a celorualte obiecte reale. Totu la 14 dile 1 pensu.

German'a 3 ore. Cart. Scol. Schinnagl. Flessiunea cea neregularia, essercitata dupre Crestomati'a Niceforu. Formatiunea vorbeloru; ortografi'a dupre ocaseuni. Traduceri in ambele limbe din Crestomatia. De dóeore pe luna ele se scriu acasa. Memorizare de vocabule si preparatiune. Totu la 14 dile unu pensu.

Nota. In acestea doue classi Latin'a Ruman'a si Germana sunt concentrate; cea Rumana se-propune in paralela cu cea Latina.

Istoria 3 ore. Cart. Scol. Pütz. Istori'a antica pana la 476 d. Cr. in combinatiune cu geografi'a veche, ce se-premite pururea. Aparate su Cartele de parete ale lui Kiepert.

Matematic'a 3 ore. Cart. Scol. Moznik.

Sem. I. 2 ore Aritmetica, 1 ora Geometria intuitiva; Sem. II. 1 ora Aritmetica, 2 ore Geometria intuitiva.

Aritmetica: Proportioni, reguladetrii, cea velcica. Invatietura despre pondere, mesure si monete.

Geometri'a intuit. Detiermurirea marimii si calcululu figureloru tri-si politerali.

Istoria Naturale 2 ore. Cart. Scol. Lüben. Sem. I. Zoologi'a paseriloru, pesciloru, amfibieloru. — Sem. II. Botanica. Amendoua dupre essemplarie din natura.

CLASSEA III.

27 ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Din Ortodocs'a Marturisire partea I.

Latin'a 6 ore. Din Sintasse 2 ore: despre usulu casuriloru. Din lectura 4 ore. — In Sem. I. pre tóta septemana unu pensu; in Sem. II. totu la 14 dile unu pensu. Preparatiune la Autore.

Ruman'a 3 ore. Sintassea, dupre G. J. Munteanu: propusatiune simpla amplificata, usulu casuriloru. Totu la 14 dile unu pensu: in tóta lun'a o ocupatiune scolastica. Memorizare si recitare de bucati alese in prosa si versuri din Lectura rumana.

Elenica 5 ore. Cart. Scol. Curtius. Din Gramatica: Formele numelui a fora de flessiunile mai rare si a le verbului pana la cele in μ eschisivu, essercitate prin traducera essempleloru din carte. Pronunti'a e cea Reichlinica. Acasa memorizéza paradigmate, regule gramaticali si vocabule. In Sem. II. totu la 14 dile unu pensu.

German'a 3 ore. Cart. Scol. Schinnagl. Sintassea propusatiunii pure si amplificate; usulu casuriloru. Regulele gramaticali se-essercéza prin essemple din Ideologi'a lui Wurst, se-citescu si se traducu capete alese din Mozart in ruman'a, si vice versa din Lectur'a ruman'a in germana. Ocupatiunea domestica stà in memorizare de paradigmate, de regule si preparatiune la autore. Totu la 14 dile unu pensu. Recitare la 8 dile cate unu capetu cititu tradusu in classe.

Istoria 3 ore. Cart. Scol. Pütz.

Sem. I. Istoria vécului mediu;

Sem. II. Istoria mai noua.

Si un'a si alt'a cu amintire la evenemintele mai momentóse din Istori'a Statului Austriacu. — Aparate ajutatórie: 10 carte de parete istorice de Spüner.

Matematica 3 ore. Cart. Scol. Moznik.

Sem. I. Aritmet. 2 ore; Geometr. int. 1 ora;

Sem. II. Aritmet. 1 ora; Geometr. int. 2 ore.

Din Aritmetica: despre marimile opusatiionali si algebraice; potentie si radacini; permutatiuni si combinatiuni.

Din Geometri'a intuitiva: de liniile si figurele curvlineare, anume despre cercu, calcululu ariei si periferiei lui.

Scientie Naturali 2 ore.

Sem. I. Mineralogi'a. Cart. Scol. Felöcker: despre cristalisatiune, descrierea celoru mai notabili specie de mineralie.

Sem. II. Fisic'a. Carte scol. Schabus. Calitatile generali, stári de agregatiune, elementele, teori'a caldurei.

CLASSEA IV.

27 ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Partea a II-a din Ortodocs'a marturisire.

Latin'a 6 ore. Din Sintasse: usulu timpuriloru si alu moduriloru 3 ore; ce e mai necesariu din cantitate si metrica. 3 ore Gramatica; 3 ore lectura. Sem. I. unu pensu pre septemana; in Sem. II. totu la 14 dile. Preparatiune la autoru.

Ruman'a 3 ore. Sintassea propusatiunii compuse prin coordinatiune si subordinatiune, contragerea si abrevierea propusatiuniloru; topica, intrepunctiunea. Din lectura se-memorizéza si se-recitéza bucati alese. Essercitii stilistice prin reproducere, si traduceri de capete alese citite deja in Latina, Germana.

Elenic'a 4 ore. Cart. Scol. Curtius. Din Gramatica intregire flessiunii neregularie; din Sintasse adaugere de acelea momente din sintassea elenica, ce s'abatu dela cca latina. Acasa memorizare de paradigme si vocábule si preparatiune. Totu la 14 dile unu pensu.

German'a 3 ore. Cart. Scol. Schinnagl. Din Sintasse; propusatiunea compusa si speciele ei. Si aci regulele se-chiarifica prin esemple din Ideologi'a lui Wurst. Ocupat. domestica cá in Cl. III. La 8 dile cate o ocupatiune; la 14 dile unu pensu.

Istori'a 3 ore. Inchiderea istoriei noue; repetitiune si intregire a Geografie. Sem. II. Statistic'a populara a Austriei.

Matematic'a 3 ore impartite intre Aritmetica si Geometria int. cá in Cl. III. Cart. Scol. Moznik.

Aritm. Computuri de proportiuni compuse, ecatiuni de gradulu I. cu 1. necunoscuta.

Geometri'a: Geometri'a intuitiva stereometrica: Positiunea linieloruu un'a catra alt'a, unghiulu solidu, felurile principalie a le corporiloru, form'a si calcululu marimii loru.

Scientie-Naturali 3 ore. Fisic'a. Cart. Scol. Schabus: Ecuilibru si motiune, Acustica, Optica, Magnetismu si electricitate. Puntele principalie din Astronomi'a si Geografi'a fizicale.

CLASSEA V.

28 ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Istori'a Bisericeasca Part. I. Cart. Scol. de A. Bar. de Siaguna.

Latin'a 6 ore. Lectur'a: din Classici 5 ore. — Essercitie gramatico-stilistice 1 ora. Totu la 14 zile unu pensu.

Ruman'a 2 ore. Essercitie stilistice 1 ora; citire, recitare din Lecturariu 1 ora; totu la 14 zile unu pensu seu ocupatiune. Materia la temate se-ia din istoria; traducerile in scrisu se-facu din Latin'a si German'a.

German'a 2 ore. Gramatica 1 ora; essercitie stilistice 1 ora; Lectur'a din Mager. Totu la 14 zile unu pensu seu o ocupatiune; preparatiune.

Elenic'a 5 ore. Lectur'a 4 ore; 1 ora essercitie gramaticale. — Acasa preparatiune pentru autore si memorizare de vocabule. Pe tota septeman'a unu pensu.

Istori'a 3 ore. Cart. Scol. Pütz (pentru superiori) Istori'a veche pana la subjugarea Greciei prin romani.

Matematic'a 4 ore. Cart. Scol. Moznik.

Algebra 2 ore. Sistema numerica, notiunea aditiunii, subtractiunii sal. cu deducerea marimilor negative, nerationali si imaginarie. Cele 4 specii in expresiuni algebraice. Calitatea si impartibilitatea numeriloru. Invatiatura plenaria despre frangeri.

Geometri'a 2 ore. Longimetri'a si Planimetri'a.

Istori'a-Naturale 2 ore. Mineralogi'a in strinsa legatura cu Geognosi'a in Sem. I. — Botanic'a in strinsa legatura cu Paleontologi'a si latirea geografica a planteloru in Sem. II.

CLASSEA VI.

25 ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Istori'a bisericéscă part. II. Cart. Scol. de A. Bar. de Siaguna.

Latin'a 6 ore. Lectur'a din autori 5 ore. — Essercitie gramatico-stilistice 1 ora: din Stüpffe Tom. III. — Preparatiune; totu la 14 zile unu pensu.

Ruman'a 2 ore ca si in Classea V.

Elenic'a 5 ore. Lectur'a 4 ore din autori. — Totu la 8 zile 1 ora essercitie gramaticali. Acasa preparatiune. Totu la 14 zile 1 pensu.

German'a 2 ore. Essercitie scripturistice cá in Classea V. — Totu la 14 zile unu pensu seu ocupatiune.

Istori'a 3 ore. Istori'a Romaniloru pana la emigratiunea poporaloru Sem. I. — Istori'a eviului mediu cam pana la Gregoriu VII. Sem. II.

Matematic'a 3 ore impartite între Aritmetica si Geometria cá in clasa III. Cart. Scol. totu Moznik.

Algebra: potentie, radici, logaritimi, ecatiuni de grad. I. cu 1 si mai multe necunoscute. Reductiunea expresiuniloru algebraice.

Geometria Trigonometri'a si Stereometri'a.

Istori'a-Naturale 2 ore. Zoologi'a in strinsa combinatiune cu Paleontologi'a si latirea geografica a animaleloru.

CLASSEA VII.

26 ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Dreptulu Canonicu. Cart. Scol. Andreu Siaguna.
 Latin'a 5 ore. Lectur'a din Orat. lui Cic., din Eneid'a lui Virgiliu. —
 1 ora essercitie gramatico-stilistice. — Totu la 14 dile unu pensu. Prepara-
 tiune.

Ruman'a 2 ore. 1 ora lectur'a din Lepturariu Pumnulu; 1 ora esser-
 citie gramatico-stilistice.

Elenic'a 4 ore. Lectur'a din Demostenu si Sofocles. Totu la 14
 dile 1 ora essercitie gramaticali.

German'a 2 ore. Lectur'a 1 ora din Mager; essercitie gramatico-
 stilistice 1 ora. — Totu la 14 dile unu pensu séu o compusatiune.

Istori'a 3 ore. Sem. I. Istori'a media pana la essitulul vecului mediu;
 Sem. II. Istori'a noua pana la finitulul vecului alu 17lea.

Matematic'a impartita cá in Cl. III.

Algebr'a: ecatiuni nedeterminate de gradulu I; ecatiuni cadrate cu
 1. necunoscuta. Progresiune, doctrina despre combinatiune si problema bi-
 nomica.

Geometri'a. Aplicatiunea Algebrei la Geometria. Geometri'a ana-
 litica in planu dinpreuna cu sectiunile conice.

Propedeutic'a Filosofica 2 ore. Logie'a.

Fisic'a 3 ore. Cart. Scol. Schabus (pentru superiori): Calitatile gene-
 rali. Combinatiunea chimica. Ecuilibrulu si motiunea. Doctrina despre
 undulatiuni si Acustica.

CLASSEA VIII.

26 ore pre septemana.

Religiunea 2 ore. Dreptulu Canonicu, Car. scol. de Metroplitulu A.
 Siaguna.

Latin'a 4 ore. Lectur'a: Tacitus si Horatius; 1 ora essercitie gra-
 matico-stilistice. Preparatiune. Totu la 14 dile unu pensu, in loculu acestuia
 uneori compusatiune cu privintia la lectur'a facuta.

Elin'a 5 ore. Lectur'a: Platon si Sofocles. Gramatica, preparatiune
 si pensu cá in Cl. VII.

Ruman'a 2 ore. Lectur'a: Lecturariulu Pumnulu Tom. IV. part. 1.
 Prospectu de Istori'a literaturci; essercitie gramatico-stilistice.

German'a 2 ore. 1 ore Lectur'a din clasicii germani; essercitie stilistice.

Istori'a 3 ore. Sem. I. Inchidera istoriei mai noua. Atatu istori'a
 media catu si cea mai noua cu consideratiune speciale la istori'a statului Au-
 striacu. Sem. II. Statistic'a Austriei.

Matematic'a 1 ora. Essercitie in deslegarea de probleme matematice.
 Repetitiune recapitulatória a invatiamentului matematicu.

Propedeutica filosofica 2 ore: Psicologia.

Fisic'a 3 ore. Magnestismu. Electricitate. Caldura. Elemente de
 Astronomia si Meteorologia.

Nota. Studentii din classile superiori gimnasiali, impartiti in doue
 desparticiminte in Iiu Cl. V. si VI. si alu 2lea Cl. VII. si VIII., au invatiatu
 si limb'a Maghiara cate 2 ore pre septemana cá studiu oblegatu.

2. Ce s'au cititu din autori in limbe.

CLASSEA VIII.

Ruman'a: Partea cea mai mare din Lecturarulu Pumnulu Tom. IV. p. I.

Latin'a: din Taciti „Ab excessu divi Augusti“ Lib. I. si II.; din Horatii „Carminum Lib. I. douespredece Ode; Lib. II. cinci; Lib. III. cinci; Lib. IV. doue; Epodon Lib. doue; Liber Sermonum: Satire doue si Carmen Seculare.

Elenic'a: din Sofocles diumate din tragedia „Electra;“ o parte din tragedia: „Oedipus Coloneus; din Platone: „Apologi'a lui Socrate“ si dialogulu: „Criton.“

German'a: din Schiller „Wilhelm Tell,“ poesie alese din „Niebelungenlied,“ din Klopstock, Wieland, Herder, Lessing, Götthe, Gleim si o parte din Egmond de Götthe.

CLASSEA VII.

Ruman'a: Au memorizatu din Lecturarulu Pumnulu Tom. III. din Satirile lui Cantemiru: „Nobilitatea adeverata si cea falsa“ 368 versuri; „Caracterele omenilor“ 320 versuri; „Nemoralitatea“ 573 versuri; Biografiile: lui Dositeiu Mitropolitulu Moldaviei; a lui Mironu Costinu; Petru Maioru, Fabianu sal. au cititu Dram'a: Democritu.

Latin'a: din Cicerone „pro lege Manilia,“ de „Amicitia;“ din Vergiliu: „Georgicon“ Lib. II. si III.; Eneida Lib. II.

Elenic'a: din oratiunile lui Demostenu „despre Corona“ dela §. 1—105; din Sofocles tragedia „Antigone.“

Germana: din Mager Tom. II. Optu Capete, unuspredece poesii si trei scene din „Wallensteins Tod.“

CLASSEA VI.

Ruman'a Partea cea mai mare din Lecturalulu Pumnulu atatu prosa si versuri s'a cititu si s'a memorizatu.

Latin'a: din Sallustu „de bello Jugurthino,“ din Cicerone: III. si IV. Oratio in Catilinam; din Vergiliu: Eclogele 1, 2, 3, 4, 6, 8, 10; din Georgicon Lib. III. si IV.

Elenic'a: din Omeru Iliada Lib. IV. si V.; din Erodotu Lib. V.

German'a din Mager Tom. II. 16 Capete din german'a in ruman'a si viceversa din Lect. Pumnulu Tom. II. 30 de §§.

CLASSEA V.

Latin'a: din Liviu Lib. I.; din Ovidiu Metamorf. 780 versuri.

Elenic'a: din Senofonte, Anabasis Lib. I. si III. din Omer: Iliad'a Lib. I. II. si III.; din Crestomati'a lui Schenkel 8 §§. relativi la regulele sintactice.

German'a: din Mager Tom. II. 15 Capete.

CLASSEA IV.

Latin'a: din Iuliu Cesaru „de bello Gallico“ Lib. I. II. si III.; din Ovidiu doui Lib. Trist.

Elenic'a: din Crestom. lui Schenkel pe langa alte piese au tradusu optu fabule si din naratiuni mai mici dela Nr. 1—21.

German'a: din Lecturarulu Germanu Mozart sesse Capete; si vice-versa din celu rumanu 13 Capete.

CLASSEA III.

Latin'a: din Corneliu Nepote sesse imperatori.

German'a: din Mozart noue piese.

3. Numerulu studentiloru gimnasisti.

Clasea	Dupre religione		Dupa natiionali- tate	Au parasitu scól'a in cursulu anului scol.	S'au aflatu la finitulu anului scol.
	ort. orient.	gr. catol.			
VIII.	9	1	10	—	10
VII.	4	2	6	—	6
VI.	8	2	10	—	10
V.	13	2	15	—	15
IV.	17	1	18	1	17
III.	37	1	38	—	38
II.	45	2	47	2	45
I.	77	1	78	—	78
Suma totale	210	12	222	3	219

4. Impartirea obiectelor de invatiamentu intre profesori dupre classi si ore.

Profesoru si ordinariu	Obiectele de invatiamentu Clasea (cu numeri latinesci) Ora (cu tiefre)	Sum'a oreloru pre septemana
Dr. I. Mesiota, ordinariu in VIII.	Elenica in VIII. 5, in VII. 4 ore Psicologia in VIII. 2 ore Istoria in VIII. si VII. cate 3 ore Logica in VII. cate 2 ore	19
Dr. V. Glodariu, ordinariu in VII.	Matematica in V. 4 ore " " VI. si VII. 3 ore " " VIII. 1 ora Fisica in VII. si VIII. cate 3 ore	17
I. Lengeru, ordinariu in VI.	Latina in VI. 6 ore " " VII. 5 " " Elenica in VI. 5 ore Rumana in VIII. 2 ore	18
S. Iosiffu, ordinariu in V.	Elenica in V. 5 ore Istoria in V. si VI. cate 3 ore Germana in V.— VIII cate 2 ore	19
D. Almasianu, ordinariu in IV.	Latina in IV. si V. cate 6 ore Rumana in IV. 3, in V. 2 "	17
V. Oroianu	Sc. Naturali in I., II., III., V. si VI. cate 2, in IV. 3 ore Matematica in III. si IV. cate 3 ore	19
I. Ionasiu, ordinariu in IV.	Elenica in III. 5, in IV. 4 ore Istoria in III. si IV. cate 3 ore Germana in III. 3 ore	18
I. Moldoveanu	Latina in III. 6 ore Rumana in III. 3 ore Germana in IV. 3 ore Istoria si Matem. in II. cate 3 ore	18
N. Popea	Latina in II. 8 ore Rumana in II. 3 ore Germana in II. 3 ore Geografia in I. 3 ore	17
I. Garoiu	Latina in I. 8 ore Rumana in I. 3 ore Germana in I. 3 ore Matematica in I. 3 ore	17
Ios. Fericeanu, catechetu	Religiunea in I.—VIII. cate 2 ore Maghiara in des. I. si II. cate 2 ore	18
G. J. Munteanu, directoru	Latina in VIII. 5 ore Rumana in VI. si VII. cate 2 ore	11

5. Colectiuni de medie pentru invatiementu.

a) Biblioteca

s'a inmultitu in acestu anu scolasticu.

prin cumparare.

Din ajutoriulu anualu de 50 fl. v. a. subventiunea fundata a Esselentiei sale Archiepiscopului si Mitropolitului Andreiu B. de Siaguna cu

1. Historisch-politische Blätter 2 Tom. 1866.
2. Zeitschrift für Österr. Gymnasien 1 Tom. 1866.
3. Telegrafulu romanu 1866.
4. Concordia Sem. I. 1866.
5. Albina Sem. II. 1866.

Prin daruire.

Din partea Ess. Mitropolitului cu

1. Schul- und Kirchenbote für das Sachsenland.

Din partea societatii literaria din Bucovina cu

2. Foi'i'a sa.

Din partea D. C. Boliacu cu

3. Trompeta.

Din partea D. I. Papiu cu

4. Tesauru de monumente istorice pentru Rumania.

Din parte D. I. Vulcann cu

5. Familia si cu
6. Umoristulu 1866.

Din Partea D. P. Popassu cu

7. Brosiur'a: Evreii.

Din partea D. Senator Carl Schnell in Brasiovu cu urmatóriele:

1. *Τουκνδίδης περί τόν πελοποννησιακόν πόλεμον.* Ed. 1805. 10 vol.
2. Thucydidis oroi filii de bello peloponesiaco, intrepretatio de Laurentiu 1564 ed. 1 vol.
3. Opere di F. Paulo Sarpi 1 vol. 1761.
4. Pindari opera graece et lat. per. Nic. Sudorium 1 vol.
5. Sophocles tragediae 1 vol. 1552.
6. 1 Aeschynes si Demostenes graece et latine 1715 1 vol.
7. Antologia grecesce 1566 1 vol.
8. Platonis opera, Lipsiae edit. Ster. 1829 7 vol.
9. Plutarchi vitae paralelae Lipsiae ed. st. 1829 vol. 9.
10. Plutarchi Chaeronensis moralia ed. st. 6 vol. 1829.
11. Diodori siculi bibliothecae historicae, quae supersunt. 6 vol. 1829.
12. Xenophontis opera omnia. ed. st. 1828.
13. Cassii Dionis historiae. 4 vol. 1829 ed. st.
14. Luciani Samosatensis opera ed. st. 1829 4 vol.
15. Euripidis tragoediae 4 vol. ed. st. 1828.
16. Strabonis rerum geographicarum Lib. XVII. vol. 3. ed. st. 1829.
17. Homeri Ilias vol. 2 ed. st. 1844.
18. Demostenis Orationes vol. 4 ed. st. 1844.

19. Pausaniae Graeciae descriptio ed. st. 3 vol. ed. s. 1829.
20. Athenaeus 4 vol. 1834.
21. P. Ovidii Nasonis opera ed. st. 1828.
22. Thucydidis de bello pelop. libri VIII. ed. st. vol. 2 1829.
23. Isocratis orationes et epistolae vol. 2 ed. st. 1829.
24. Diogenis Laertii de vita philosophor. libri X. vol. 2. ed. st. 1833.
25. Aeschynis opera oratoria ed. st. 1 vol. 1859.
26. Herodiani historiarum romanarum lib. 8 vol. 1 ed. st. 1829.
27. Lysiae Orationes ed. st. vol. 1 1929.
28. Itaci Orationes. ed. st. vol. 1 1829.
29. *Αππιανον Αλεξανδρουσ Ρωμαικα* cealalte lipsescu.
30. Epicteti Enchiridon et Cebetis tabula 1 vol. 1692.
31. *Θεοφιλου εκδειςις περι επιστολι κων τυπων και περι Ρητορικης.*
32. *Πολυξερη τραγωδια* 1814 1 vol.
33. Synopsis evangelicor. Mathaei, Marci et Lucae vol. 1 1797.
34. Calendariu pre 100 ani 1815.

b) Cabinetulu naturale.

din partea D-lui I. Popu cu

1 esemplaru frumosu de Tetrao urogallus.

c) Cabinetulu de numismatica.

din partea D-lui I. Puscariu, jude singulariu, cu

4 monete de argintu, intre cari doi Leopoldini.

6. Multianita publica.

Aducendu cu acést'a in numele gimnasiului adunca multiemita Essentiei Sale Pré Santitului Archiepiscopu si la toti pré onoratii DD., câtî au contribuitu la sporirea si imbogatirea colectiuniloru acestor'a, repetimu des-nou vechea nóstra rugatiune: cá DD. autori de carti si foii periodice rumanesci sa nu se scumpésca a adauge la crescerea si inmultirea bibliotecei gimnasiali cu cate unu esemplariu din fructulu osteneiloru D-sale: cunoscutu fiindu, cá acelea nicaiurea nu se-conservéza cu mai mare pietate si nu re- vérsa mai multa lumina, decatu in atari santuaria a museloru.

7. Disciplin'a scolara

La gimnasiu se-tiene in conformitate cu legile scolastice tiparite, aprobate dela autoritatile scolastice superiori si impartite pe la studenti.

8. N o r m ' a .

Sunt patru Classi normale pentru fetiori si atatea pentru fete.

In classile pentru fetiori se-propunu obiectele:

Religiunea
Ruman'a
German'a
Aritmetic'a
Scrisórea
Cantarile

prin DD. Invatiatori: G. Bellissimu.

D. Cioflecu.

I. Dobreanu.

I. Peligradu.

G. Ucenescu, psaltu.

In classile pentru fete:

In Clasea I. C. Murgu.

In Clasea II. si III. A. Androne.

In Clasea IV. Dr. I. Mesiota: Religiunea

Ruman'a

German'a.

V. Oroianu

Geografia si Istoria

Istoria Naturale

Aritmetica.

Dupa prandiu dela 2—6 ore se-invata totu felu de lucru de mana de Domnisiór'a Mari'a Petrascu.

9. Numerulu preste totu alu scolariloru din scólele rumane gr. or. in Brasiovu.

N o r m a .

Cl. I. 92; II. 82; III. 78; IV. 78 = 330 fetiori.

Cl. I. 35; II. 20; III. 12; IV. 13 = 80 fetitie.

410

Gimnasiu.

Cl. I. 78; II. 45; III. 38; IV. 18 = 178 micu.

Cl. V. 15; VI. 10; VII. 6; VIII. 10 = 41 mare.

219

Suma: 629

Nota. Comparandu numerulu scolariloru din 186⁵/₆ cu celu precedento 186⁴/₅, se-vede cà in gimnasiu frecuentatiunea a crescutu cu 45; éra in norma s'a mai imputinatu cu 11 insi.

10. Schimbări în corpul profesoralu.

În anulul acésta s'a făcutu numai acea schimbare, că în urm'a repozării D-lui Dr. G. Petreanu s'a alesu de on. Eforia și s'a aprobatu de supremulu Inspectoratu în calitate de profesor D. N. Popea, academicu.

11. Împlinirea datoriiloru creștinesci.

Duminicele și serbatoriile imperatesci la 8^{1/4} demanetia gimnastii s'aduna prin classile respective. Deunde, după citirea catalogului generale și esplicarea Evanghelii dilii din partea Catechetului la gimnastii, pela 9 ore, însoțiti de catechetu și de unulu din invatatori perondu, merg la Biserica spre ascultarea S. Liturgii. — De trei ori în trei posturi s'au marturisitu și cuminecatuu toti școlarii de legea noastră.

12. Decursulu essamenelor de maturitate.

Dupa ce s'au anunțiatu, tus diece studentii din Cl. VIII., că cu voiia părintilor, dorescu a essi din gimnasiu, și pottescu a depune essamenele de maturitate, s'au începutu lucrările scripturistice în ²/₁₄ și s'au terminatu în ⁷/₁₉ Iuniu.

Era essamenele orale s'au ținutu sub presiulu și conducerea supremulu Inspectoratu alu școliloru rumanesci gr. or. în Ardealu în ¹⁴/₂₆ Iuniu înainte de prandia dela 8—11, după prandia dela 4—5 ore. Și s'au dechiaratu patru abiturienti că deplinu maturi și sesse că maturi, și anume:

1. Georgiu Almageanu, maturu.
2. Ionu Cacitu, deplinu maturu.
3. Demetrie Corvinu, maturu.
4. Ionu Corvinu, maturu.
5. Nicolau Dima, deplinu maturu.
6. Nicolau Massimilianu, maturu.
7. Teodoru Nica, deplinu maturu.
8. Anania Moldovanu, maturu.
9. Nicolau Peligradu, deplinu maturu.
10. Ionu Scurtu, maturu.

13. Feriele școlastice.

Conformu normativelorur duréza celea mari dela 1-a Iuliu — 31 Augustu s. v. Celea din cursulu anulului școlasticu, pelanga duminice și serbatoriile imperatesci, se-țienu Mercurea și Sambata după prandia, diua ajunului de Cratiunu, 5 zile între Semestre, 3 zile la finitulu Carnelegiloru, la Pasce din Mercurea Patimeloru până Joui inclusivu în septemana luminata. Catre aceste 4 zile de recreatiune sunt lasate la discretiunea directiunii gimnasiali. — Și Școlarii din Norma ținuu feriele după orinduiial'a acésta.

14. Anulu școlasticu 186⁶/₇ începe cu 1. Septemvru 1866.

Anunțiare.

Studentii, doritori a se-înmatriculá pentru classile gimnasiali, însoțiti de părinti, șcu, orfani fiindu, de curatorii sci, și provediuti cu carto de Botezu și de altuiu, precum și cu didactru, au sa se înfacieseze în cancelari'a directiunii în cele dintâi zile a le anulului școlasticu începatoriu.